

Luceafărul

Revistă pentru literatură,
□ □ artă și știință □ □

.....
Apare de douăori pe lună ■
.....

Redactor: Oct. C. Tăslăuanu

An. XII. Nr. 6.

■ ■ Cuprinsul: ■ ■

Octavian Goga .	Două suflete: două literaturi.	Maria Cunțan .	Strofe neisprăvite (poezie).
Maria Cunțan .	Yieța (poezie).	Victor Stanciu .	Omul altor vremuri.
I. Agârbiceanu .	In Paresemi . . .	Ecalerina Pitș .	Bolnav (poezie).
		I. Agârbiceanu .	Arhanghelli (roman).

Cronici: T. Codru: Muzica românească. * * : Băncile populare. Planul de operațiune al conferențiarului cooperativ. Însemnări: Coarde simfonicare. Revoltatul dela „Românul”. Frideric Hebbel. Portretul lui Gh. Dima. Pruseșle... „Revista Teatrală”. Populația României la 1 Ianuarie 1913. Spicuiiri . . . — Poșta redacției. — Bibliografie. — Șahul.

Ilustrațiuni: Gheorghe Dima (adaos artistic) și 16 deseneri.

Sibiu, 16 Martie v. 1913

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duleă, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocârjan, V. Cioflec, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunșan, Dr. Silviu Dragonir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupăș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pittș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărei postale.

Abonamentele, plătite înainte, sânt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiu (Nagyszeben).

! Un nou op despre casa regească a României !

De curând a apărut în limba germană:

SCHLOSS PELESCH

und seine Bewohner

von

PAUL LINDENBERG.

Cu ca. 250 ilustrațiuni, între ele priviri originale ale Principesei Maria din România și Principesei Sophia de Wied, precum și desemnuri originale de Dora Hitz, de Emil Limmer, Hans Rud. Schulze ș. a. Cartea în format mare și cam de 200 de pagini costă

în legătură de lux Cor. 14.40.

Se află de vânzare la librăria W. Krafft în Sibiu.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 80 fil. pentru expedierea francată.

BUCUREȘTI

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Două suflete: două literaturi.

— Un răspuns scriitorilor din Budapesta. —

Trebuie să mărturisesc că-mi vine cu oarecare greutate să mă apuc acum să răspund la multele comentare, critici și atacuri ce mi-a pricinuit în presa maghiară un articol despre cultura ungurească, publicat în numărul de Crăciun al ziarului „Românul”. Imi vine peste mână să reiau discuția asupra aceluiaș subiect cu risicul de-a repeta o seamă de păreri și mi se pare, la dreptul vorbind, și cam ingrât din punctul nostru de vedere, rolul de apreciator amănunțit al recentelor năzuințe culturale ungurești.

O fac însă totuș, fiindcă am înaintea mea și răspunsul unor condeie distinse, cari nu numai că se împotrivesc obiceiului înrădăcinat în presa budapestană de-a trece peste opiniile noastre cu cunoscutul laconism trufaș sau injurios, dar judecă cu seninătate și cu delicateță uneori constatările mele, scoțând astfel la suprafață câteva probleme de interes și pentru noi. Nu pot păstra tăcerea însă nici din anumite îndatoriri de politeță. Întâmplarea a voit, ca zilele trecute, fiind la Budapesta când cu discuțiile comitetului național, să cunosc personal o seamă de scriitori tocmai din cei vizați în articolul meu și să mă depărtez ducând cele mai bune impresii pe urma primirii lor colegiale, care mi-a inspirat simpatie prin accentele de sinceritate și toleranță europenească cu care au privit în față pe unul din agitatorii răbdurii noastre popor de ciobani. Mă socot chiar dator să fac acum amendă onorabilă pentru unele note de ironie personală strecurate în articolul meu polemic, a cărui teză funda-

mentală o susțin, firește, și astăzi și voui căută pe-alocurea s'o lămuresc mai deaproape în aceste rânduri.

Mă dispensez însă de-un răspuns pe seama aceloră cari, orbiți de pasiune, nu-mi trimit decât judecăți tulburii sau injurii mediocre. Deasemenea, străin de cercetări de ordin — cum să zic — scatologic, nu-mi trece prin gând să-l trag de urechi din obscuritate pe junele nostru amfibiu literar Isac dela Cluj, acest vechiu pacient al clinicelor noastre literare, al cărui caz mi se pare perfect fixat în tratatele de medicină și nu mai reclamă o elucidare specială. I-am suportat liniștit insultele în românește, e natural deci să-l primesc cu aceeaș seninătate și acum când mă injură pe ungurește. Cel mult aș putea spune câteva cuvinte despre inconștiența patronilor la cari trage în gazdă la București, dar negustorii de marfă stricată sunt atâția pe malul Dâmboviței încât numai o razzie generală ar avea rost.

Cetitorii își aduc aminte, poate, de teza ce-am susținut în articolul din „Românul”. Pornind dela un discurs al fostului ministru de instrucție Zichy, care cu un patos banal proslăvea cultura națională maghiară, ale cărei cărări i se păreau la fel orânduite cu drumul stelelor din cer, am afirmat, că faza actuală a literaturii lor e lipsită de caracter specific unguresc și fiind determinată de clișeuri internaționale e mai mult expresia spiritului local budapestan, imbibat de semitism. Concluzia constatărilor mele eră, că printro

asemeni cultură improprie, care nu porcede din notele de rassă ale acestui popor, noi nu putem fi desnaționalizați tocmai astăzi, când talente superioare îndrumă la noi în sens național mișcarea literară.

Scopul cuvintelor mele eră, cum se vede, să aduc un nou argument împotriva utopiei guvernanților noștri, cari cred în ideia maghiarizării. Eră un avertisment, care apela la rațiunea adversarului: nu vedeți, că e o nebulie a crede că puteți șterge de pe fața pământului un popor de câteva milioane cu caracterul lui etnic atât de distinct, tocmai voi, cari pe lângă că sunteți puțini la număr, prin înfrățirea cu un element străin, în faza actuală a evoluției voastre culturale nici nu găsiți expresia sufletului genuin maghiar? Renunțați deci la lozincele răsunătoare ale unei ficțiuni păgubitoare, căutați o platformă de întărire a patriei în bunăînțelegerea cu celelalte neamuri pe cari slăbiciunea voastră nu le poate supune și, dacă țineți așa de mult la notele particulare ale descendenței voastre turanice, atunci băgați de seamă să nu vi le pierdeți în vârtejul pestriț al metropolei de pe malul Dunării, care nu prea are a face cu aluatul milenar al neamului celor șapte viziri...

Aceasta eră ținta scrisului meu, care, firește, în tonul fragmentar al unui articol de gazetă nu putea lua proporțiile unui studiu menit să puie la cântar cu severitate critică toate fluctuațiile trecătoare, ori să răscolească tainele de culise din actuala literatură maghiară.

Constat dela început că și cei mai distinși dintre scriitorii budapestani cari s'au ocupat de articolul meu, Ignotus în revista „Nyugat” și Braun Robert în „Huszadik Század”, — interpretează greșit părerile mele, când mă acuză de antisemitism și îmi atribuie un conservatism reacționar în fața ideilor de progres. Ori și cum mi-ar fi alunecat din condei anumite ironii la adresa spiritului de ghetto, ori cât aș fi subliniat simpatia mea pentru poezia romantică a lui Petőfi, nu sunt de felul meu nici antisemit, nici un detractor al progresului uman.

— Dar să le luăm pe rând...

Ceeace spuneam eu despre semitizarea literaturii maghiare, — aș dori să fiu înțeles

dela început — nu e o injurie, ci o constatare. Greșește foarte mult Ignotus când crede că eu aș socoti inferioară cultura semită celei maghiare, dar tot atât de mulți greșește și când crede că prin încrucișarea evreo-maghiară din Budapesta nu se falsifică caracterul tradițional al spiritului unguresc autohton.

Ceeace se întâmplă astăzi la vecinii noștri Unguri e un proces fatal de încrucișare etnică, cu momentele lui de criză firească și cu urmări ca și în alte părți. Sunt puse în față două elemente eterogene cari vor să se asimileze unul pe altul, se plămădesc reciproc și se adaptează împrumutat. Deoparte Ungurii băștinași cu caracterul lor bine determinat, de alta Ovreei emigrați cari deasemenea pășesc pe arenă în plenitudinea însușirilor lor de rassă. Procesul de amalgamizare a celor două fermente e abia la început, așa, că în toate pășirile lor de astăzi se poate distinge încă marca specială a caracterului etnic deosebit. Ce e mai firesc deci decât manifestarea acestui paralelism pe terenul literar, unde fiecare personalitate se înfățișează în armura moștenirii ei milenare.

Ce s'a petrecut în vremea din urmă aici în sânul neamului unguresc e un lucru lămurit și se poate judecă limpede. Până acum câteva decenii acest popor care formă un bloc etnic deosebit, o insulă exotică cu flora ei particulară, și-a păstrat intact caracterul de rassă. Strecurându-se printre veacuri, neam de țărani agricultori și nemeși cu însușiri răsboinice, Ungurii și-au fixat sufletul lor aparte, care eră rezultanta descendenței și condițiilor lor specifice de viață istorică. Acest suflet tipic maghiar a cerut cuvânt și în creațiunile literare, găsind intrupare în anumite opere, cari sunt monumente de artă națională. Așa e poezia lui Petőfi în care se răsfrânge solul frământării lor — cu toată vâltoarea lui de patimi, cu jocul de lumini și umbre al pusteii întinse, cu sălbătăcia romantică a voluntății turanice. Ungurești, tipic ungurești, sunt deasemenea și creațiunile epice ale lui Arany, cari reoglindesc sufletul maghiar sub ocrotirea de veacuri a întocmirilor feudale, sau în proză cărțile lui Jókai și Mikszáth, unde se reconstruiește pulzația

istorică a acestui mediu cu totul particular. Așa cum apar din aceste opere, țărani lărmitori și bătaioși, copiii nedomesticii ai naturii, haiduci din codrul dela Bakony, temperament pasionat și generos, hoți de cai dela Kecskemét, sau mândri gentilomi ușuratici, dornici de traiu bun pe nemuncite, așa sunt Ungurii veritabili, Ungurii de un sânge, cari s'au bătut la Mohács, au detronat pe Habsburgi la Ónod și Debretin, și au făcut istoria de veacuri a triburilor arpadine. Așa s'au păstrat ei până astăzi și însușirile lor de rassă se plimbă acum sub ochii noștri încorporate în te miri ce renitent conductor de tren, sau funcționar trufaș dela comitat, strașnic de solemn cu haina lui roasă în coate, în poza marțială a cutărui solgăbirău care ne împușcă la alegeri, sau, dacă vreiți, în politica de forță brachială a contelui Tisza. Pot să-ți trezească simpatie sau zâmbete de compătimire, pot să-ți se pară mai potriviți în stepele Lebediei decât în mijlocul unor curente de civilizație neînredită cu dânșii, — dar ei sunt Ungurii, așa cum se desfac din vieța lor de-o mie de ani. Structura intimă a sufletului unguresc cu origina lui deosebită, modelat în cursul vremii de coloritul local cu întâmplările lui, — această taină care se desface în fața ochiului priceput de artist, — e zestrea fatală a sângelui. Sufletul doar e o urmă în care generații de strămoși și-au așezat moaștele, în noi tresar îndemnuri nedeslușite, cari vin de departe, de dincolo de conștiința realității. Simțim la tot pasul rețeaua misterioasă a celor cari s'au dus și, — vorba filozofului francez, — ne cârmuiesc mai mult morții decât viii. De aceea oricât de adaptate formelor străine, aceste manifestări organice ale psihologiei ungurești se disting și nu se pot ascunde de privirea pătrunzătoare a unei minți obiective, cu deosebire nu se pot ascunde în literatură, în acest domeniu implacabil al sincerității. Iată de ce, cum spuneam, în poezia de astăzi a lui Ady Endre, cu toată influența formelor de lirică modernă franceză, se ivește la toată strofa factura particulară a creierului turanic. Moștenirea sufletească a originii nu se poate înlătură, ea ne urmărește, ca un blestem, ori ca o binecuvântare, ne urmărește la tot pasul.

Să lămurim însă mai departe ce s'a petrecut în timpul mai nou în sânul poporului maghiar, ca să-i deslușim actualul proces de plămădire etnică. La începutul erei constituționale în Ungaria prin acordarea de libertăți s'au deschis porțile largi elementului ovreiesc, care în urma persecuției din provinciile învecinate, unde se găseă în număr mare, a început să se reverse asupra țării. Această revărsare a dat naștere unui fenomen cu totul particular de încrucișare a două popoare, unic în felul său. Anume ovreii s'au așezat la orașe, unde cu însușirile lor culturale superioare, cu inteligența sprintenă inerentă rasei lor, au acaparat vieța comercială și industrială a patriei proaspete, au introdus formele de civilizație occidentală pe pământul care păstră neatinsse toate notele unor rosturi patriarhale. Ei au pus stăpânire definitivă, ei au înființat, se poate spune, capitala țării, căreia i-au impregnat caracterul lor de rassă, în vreme ce descendenții maghiarismului istoric și-au continuat mai departe vieța lor cu tiparele tradiționale: au ținut cuvântări, au sămănat grâu, au împrumutat bani pe camătă grea, și-au neglijat țărănimea și ne-au pus nouă genunchiul în piept. Astfel împrejurările au dat naștere unui fenomen unic, ne-au dat un popor care în sânul lui a fost necesitat să primească la el acasă toate alcătuirile vieții moderne prin intermedierea unui alt popor, cu alt caracter de rassă. Ceeace e mai curios, însăși capitala țării, centrul de pulsație a întregului organism național, rețorta prin care se răsfrânge spiritul public și preceptele culturale ale vieții multiple, Budapesta, nu s'a înfăptuit, ca alte capitale la alte neamuri, din depozitarea normală a unor elemente din sânul poporului autohton în drumul lui spre progres, — ci din reprezentanții unei rase străine imigrate. În acest chip s'a început procesul actual de încrucișare a celor doi factori, s'a început o luptă surdă de adaptare între autochtoni și nou veniți, între Unguri și Ovrei. Fiecare cu aptitudinile lui, cu trecutul lui aparte, cu impulsurile

sufletești deosebite. Ni s'a pus deci în față manifestarea paralelă a două neamuri și e natural că această întrecere se înfățișează și pe terenul literelor. Diferențierea e evidentă încă, nefiind decât abia la început procesul de încuscrire și neputându-se fixa încă o rezultantă a celor două elemente — un caracter etnic deosebit: al treilea. S'a dat naștere deci în aceeași limbă la două literaturi paralele: literatură maghiară și literatură semită. Una scrisă de Unguri, alta de Ovrei. În mod organic fiecare e expresia caracterului de rasă distinct. Câtă vreme Ungurii și-au încorporat în creațiunile lor spiritul lui Arany János, prin condeiele semite a cerut cuvânt talmudul Ahasverului bimilenar, viziunile de ghetto și neastâmpărul meridional. S'a croit deci o literatură nouă la Unguri, care n'are nici în clin nici în mănecă cu sufletul maghiar. Alte patimi, alte culori, note proaspete, frământări necunoscute. Într'o limbă nouă vorbește glasul lui lehova...

Elementul semit fiind mai accesibil formelor de cultură a dat un număr covoșitor de scriitori și a ajuns cu vremea să stăpânească literele ungurești, inundând presa și piața literară. În fața actuală a evoluției lor culturale e atât de exorbitant numărul scriitorilor ovrei, încât aceștia prin talent și prin puterea lor de muncă înăscută făuresc astăzi spiritul public al societății maghiare. De sigur că alături de dâșii sunt și o seamă de talente ungurești, cari însă nu pot determina caracterul general al producției de gândire.

Acest adevăr l-am constatat eu în articolul meu, unde rectificam falșul contelui Zichy, care vorbiă de caracterul național maghiar al culturii lor, și aduceam în pripă câteva argumente din mulțimea care-mi sta la îndemână. Constatarea acestui fapt de sigur că nu poate fi socotită drept antisemitism, fiindcă a-i spune Ovreiului pe nume nu înseamnă a-l urî sau a-l injură. Țin să fixez în toată claritatea lui acest adevăr, fiindcă ura preconcepută împotriva unei rase mi s'a părut totdeauna un sentiment de ordin inferior, pe care eu nu-l nutresc și nu mi l-aș iertă nici față de Ovrei, dacă nu de altceva, măcar de dragul cadențelor lui Heinrich Heine...

După aceste lămuriri e superflu, cred, să mai insist asupra replicii d-lui Braun, care caută să-mi dovedească cu date statistice că și populația din București prezintă cincisprezece procente de Ovrei, că la Iași sunt peste cincizeci de procente și așa mai departe. Destul de trist, răspundem noi, dar asta n'are a face cu subiectul acestui articol și în nici un caz nu poate servi ca argument pentru stările din Ungaria și pentru limpezirea curentelor literare din Budapesta. De altfel, probabil și d-l R. Braun a scormonit aceste date mai mult în credința că atinge un punct vulnerabil care doare și la noi, decât pentru a da o explicație situației de-aici.

Dar trebuie să mai înfrunt o acuzație la aparență cu mult mai gravă, învinuirea de conservatism reacționar ce mi se impută. În articolul meu din „Românul” spuneam că așazisa literatură maghiară actuală nu pornește din impulsurile organice ale sufletului maghiar, că nu mai e oglinda sbuciumării de veacuri a acestui popor, că și-a sacrificat nota tradițională de sănătate rustică, a pierdut contactul cu mediul unguresc și lucrează cu clișeuri internaționale. Arătăm cum țaranul aproape a încetat de-a fi subiect literar, cum nemeșul autorilor clasici unguri nu se mai ivește în scrisul celor de azi, cum literatura actuală își găsește singurul izvor de inspirație în lumea sufletească a burgheziei orășenești care e străină și de trecutul neamului lui Arpad și de sângele lui. Explicăm aceste stări prin cele spuse mai sus despre procesul de încrucișare etnică a Budapestei.

Aceste opinii dau prilej criticilor mei să mă prezinte drept un detractor al civilizației, un spirit reacționar prea puțin împrietenit cu ideile de progres. Cum, — așa par a se întrebă dâșii — adecă literatura maghiară să rămâie pe veci încătușată în atmosfera vieții patriarhale, să plângă pe ruinele ciardelor, să rătăcească pe puste printre păstori de oi, un fel de muză populară cu pletele în vânt, sau să se plimbe îndurerată prin coridoarele dărăpănate ale curiilor nemeșesti? Nu simțim noi fiorii civilizației moderne, frigurile asfaltului nu ne ard, vârtejul problemelor nouă nu ne agită? Cum își închipuie valahul

ăsta că sub cupolele de bronz ale unui furnicar mondial, pe parchetele lustruite, în reflexul lampelor electrice, se mai poate furișă ozonul pădurilor de brad care rumenește obrazul și-i dă cugetului seninătatea împăcării cuminiți? Nu cumva vrea inocente idile de dragoste rustică pe Andrassy-út, nu cumva s'ar aștepta ca divele dela Folie Caprice să aibă ochi de mironosițe și la Palais de danse să răsune chiotele ciobanului lui Petöfi, care a lovit măgarul în cap cu măciuca când și-a găsit iubita moartă? Nu e o lipsă de simț pentru aspectele vieții moderne, daltonismul firesc al țăranelor în fața progresului, această îngrădire a scriitorului român? Dar mai e și-o degradare a concepției de viață, un conservatism rău plasat, care ne arată cât de înapoiată e societatea românească, unde pot prinde astfel de credințe fosile peste cari noi, slavă Domnului, am trecut demult...

În această ordine de idei, se înțelege într-o formă îndulcită de eufemisme omului cult, mă vede și d-l Braun și Ignotus. Cel dintâi îmi atribuie o ură declarată împotriva orașelor și mă prezintă ca pe-un element reacționar față de Eminescu, a cărui concepție socială se razimă pe „tânăra Românie ce se îndreaptă spre ideile din Apus, înaintând și industrializându-se...”. Celalalt vede în judecățile mele o estetică determinată de motive politice și se întreabă cu mirare, cum volu fi în stare cu poezia mea să rămân încremenit într-o asemenea „concepție de viață țărănească”... Și unul și altul sunt de părere, că literatura care răscolește viața modernă e tot atât de tipic ungurească ca și arta clasicii maghiari.

Și în interpretarea acestei părți din articol, criticii mei comit aceeaș greșală: confundă constatarea pe care o fac eu de dragul adevărului, cu principiile mele. În articol eră vorba de lipsa de caracter național a literaturii actuale din Budapesta, nu de curentele de idei pe cari concepția mea estetică le admite sau ba. Eu nu caut în literatura ungurească țărani de pe pustă și nemeși cu ciubucul între dinți, fiindcă lumea lor de gânduri ar fi mai înrudită cu simpatiile mele, ci fiindcă mă interesează caracterul național al acestei literaturi și vreau

să trag o concluzie din această constatare. Dacă ar fi națională literatura actuală, care se chiamă ungurească, atunci ea ar purcede în mod fatal din atmosfera acestui mediu patriarhal, nu de dragul unor îndrumări de estetică conservatoare, ci din simplul fapt elementar, că poporul unguresc de pur sânge nu are alt mediu nici astăzi decât cel din care a răsărit poezia lui Petöfi-Arany și novelele lui Mikszáth. A face deci literatură națională maghiară astăzi înseamnă a te apropia de realitatea vieții poporului unguresc, care trăiește și acum ca odinioară în mîile de țărani dela sate și în proaspăta burghezie a orașelor provinciale ridicată din nobilime. Scriitorul ungar va răscoli sufletul acestor pături sociale, nu fiindcă așa ar pretinde o anume lozincă la modă, ci fiindcă involuntar e receptacolul mediului din care a ieșit la suprafață.

Firește, că întrucât se găsesc Unguri între scriitorii dela Budapesta, vei găsi și în scrisul lor note smulse din viața specific ungurească. Cine-ar contesta d. e. caracterul național al paginilor lui Móricz Zsigmond, sau fondul maghiar din strofele lui Ady? Dar, cum spuneam, cei mai mulți din actualii scriitori, majoritatea hotărîtoare, sunt de origine ovrască și astfel caracterul dominant e împregnat de dânsii. De aci mulțimea de clișeeuri internaționale, accentele de ahasverism modern, orășenizarea pripită a literaturii ungurești. Vorbesc doar, Ovrei! au tot trecutul și prezentul lor, cer cuvânt îndemnurile moștenite, organizația lor socială, nivelul lor cultural. Ce interes sau înțelegere pot avea acești oameni pentru viața tipic ungurească, de care sunt absolut străini și pe care acolo în babilonul lor improvizat n'au s'o cunoască niciodată? Vor scrie deci în mod firesc din lumea lor de gânduri, vom avea astfel comediiile lui Molnár, piesele lui Szomory, baladele lui Kiss, sau strofele lui Szép Ernő. Incontestabil, lucrări de talent, dar toate lipsite de caracter unguresc; toate purtând pecetea originii autorului și a mediului din care au răsărit.

Înrudirea organică între scriitor și mediul din care face parte se manifestează pe toată linia și astfel e firesc că acest adevăr se

răstrânge și la noi. N'ar trebui deci să se mire d-l Braun, că găsește în scrisul meu popi și țărani și dragoste de câmp. Nu, fiindcă eu, ca și alții, nu trăiesc suspendat între cer și pământ, ci în mod foarte firesc — sau fatal — vin cu moștenirea din bătrâni pe arena literară. Așa vine și dânsul, așa și Ignotus. Cu toți ne avem morții noștri. Eu nu scriu de freamătul pădurii de brazi, nu mă încântă fata popii Irimie ori creasta munților în amurg, — fiindcă te miri ce principii de concepție conservatoare m'ar îndrumă în acest sens, — ci fiindcă aceste sunt crâmpoie din organismul meu sufletește încheșat într'un asemenea mediu. Nu pot înfiripa povești de ghetto, fiindcă n'am trăit niciodată în lumea asta posomorită, nici aventuri galante de rococo, fiindcă pe pământul urmașilor lui Horia nu s'a dansat nici un menuet. Eu înțeleg foarte bine pe d-l Braun, care îmi spune, cu toată sinceritatea, că nici nu mai există vieață patriarhală la Unguri, că dânsul într'o excursie la țară, la un conac ciobănesc pe pustă, a găsit un număr din gazeta „Friss Ujság” și o perie de dinți. Îl înțeleg foarte bine. D-sa, orașanul atâtor generații, care n'are nici o legătură cu câmpia ungurească, d-sa excursionistul pripit, cu volumele de sociologie subsuoară, n'a simțit nici o clipă fiorii nemărginirii pe cari ți-i dă întinderea vastă, n'a putut prinde farmeul din care creerul lui Petöfi a brodat capodopere. Asta nu înseamnă însă că frumusețile naturii au apus. Nu, domnule Braun. Sunt câmpiile aceleași, orizontul la fel, tot așa se înjură, se bea și se cântă pe Alföld ca acum cincizeci de ani... Tisa își leagănă undele în acelaș ritm ca pe vremea curuților, pitpalacul cântă în grâu, greerii țărăie, caii nechează privind departe, funigeii tremură în aerul cald, fata morgana vrăjește cetăți călătore... Toate astea erau cu întreg caleidoscopul lor magic și când d-ta te-ai dat jos acolo în gară, dupăce probabil ți-ai vizat mai întâi biletul pentru trenul următor. Dar, vezi d-ta, domnule Braun, n'ai remarcat din toată panorama imensă decât numărul din „Friss Ujság” — și peria de dinți — singurele atribuții rătăcite din lumea de unde veneai d-ta. Și sunt sigur că dacă vei fi fost ispitit, la

întoarcere, să înfiripi o strofă în murmurul ritmic al trenului, strofa d-tale n'a furat nici o taină a pusteii ungurești...

E natural și explicabil procesul de gândire al d-tale, și aș fi un spirit mediocru orbit de șovinim, dacă ți-aș cere să scrii dintr'o lume pe care nu o cunoști... Am să-ți recunosc talentul cu dragă voie și poate să mă încante strofa d-tale, dar nu înțeleg deloc sfârșința asta ingrătă de a-i da cu orice preț etichetă tricoloră ungurească...

Mi se pare deci foarte clar adevărul îndurării organice între artist și origina lui, între creațiune și mediul scriitorului. Ar luă proporții prea mari acest articol, dacă aș căută să-i arăt aici d-lui Braun, cum se răstrâng prin prizma mea de gândire anume probleme de vieață occidentală și până la ce limită m'a smuls orașul din liniștea senină a naturii la sânul căreia m'am pomenit. De sigur ar fi un capitol în care s'ar putea prinde multe nuanțe din prefacerea noastră socială, dacă ar încerca cineva să zugrăvească dualitatea sufletească a unui intelectual ridicat din mijlocul poporului nostru și aruncat în clocotul fierberii culturale a civilizației moderne. La lumina unei astfel de analize s'ar descifră multe taine și tragedii cari se petrec în umbră. Dar asta nici n'are interes pentru lămurirea curentelor de idei din literatura dela Budapesta și nici n'ar putea fi apreciată de d-l Braun, care e așa de departe de înțelegerea lui Eminescu, încât îi atribuie acestui spirit, în adevăr conservator, o concepție socială răzimată pe preceptele „României noi ce se industrializează”, — lui Eminescu care a scris Satira a treia... De altfel nici nu putem cere o adâncire deosebită a literaturii noastre la vecinii unguri în mijlocul cărora un Șeghescu reprezintă știința românească și între cari orientarea de până acum chiar a d-lui Braun e o notă laudabilă și surprinzătoare.

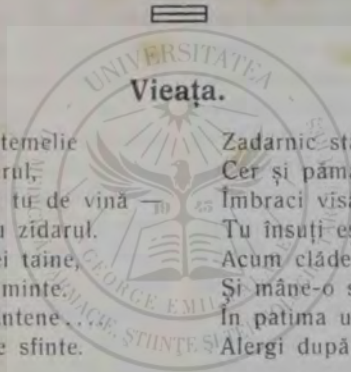
Din cele spuse până aici rezultă limpede faptul că aprecierile făcute de mine asupra literaturii ungurești nu purced nici din porniri antisemite, — nici din reacționarismul ce mi se impută. Am spus un adevăr și dovadă că am atins coardele simfioare e chiar însași discuția neobișnuită ce s'a pornit

acum în ziarele lor, dintre cari multe îmi dau dreptate. E un aspect de sigur interesant pentru noi, privitori oarecum obiectivi, harța ce s'a început acum între scriitorii din Budapesta pentru revendicarea unui caracter național pe seama operei lor. Dar tocmai fiindcă suntem lipsiți de patimă, vedem chiar și în această harță manifestarea paralelă a celor două suflete, cu două literaturi deosebite. Suntem chiar de credință că acest adevăr elementar e remarcat și de talentele mai de seamă de pe malul Dunării și poate va fi accentuat, mai curând sau mai târziu, pentru a se curmă odată sentimentul de jenă morală ce trebuie să trezească în firele mai distinse accentuarea continuă a unui naționalism cu care n'au nici o înrudire...

Voiu încheia deci aceste rânduri oprindu-mă iarăș la contele Zichy și la guvernantații maghiari dela cari am pornit. Din faza actuală de desvoltare a literaturii maghiare și cu o astfel de cultură fără rădăcini nu se poate desființa poporul românesc, din vecinătatea României, în epoca lui de renaștere culturală.

Ar fi deci timpul suprem ca tocmai în aceste vremuri agitate oamenii politici maghiari să lasă stelele contelui Zichy și să judece realitatea. Numai o astfel de judecată poate creă stări suportabile aici. Un lucru e cert: de astfel de astronomi politici noi nu temem steaua de pază a neamului românesc...

Octavian Goga.

S'a clătinat vreo piatră 'n temelie
Și se dărîmă vatra ori altarul,
Tu le-ai sfințit dar nu ești tu de vină
A tale sunt dar n'ai fost tu zidarul.
Tu însuși ești sămânța unei taine,
Alergi după norocul ce te minte,
În sbuciumul durerei pămîntene.
Se sting cu 'ncetul flacările sfinte.

Te lupți până ce tâmplele-ți asudă,
Aduni ori risipești cu lăcomie,
În alergarea ta după izbândă
Se clatină vreo piatră 'n temelie.
În urma ei cad altele desprinse.
Nu le 'ntregește munca ta nici varul,
Se rup mereu ca răni nevindecate....
Ți se dărîmă vatra ori altarul.

Se clatină credința și iubirea
Frîngându-se cu pietrele 'n ruine,
De patimile ce-ți supune firea.
A tale sunt dar nu ești tu de vină.
Cobesc în juru-ți paserile morții,
Părerile de rău, se stinge farul,
E noapte 'n jurul visurilor tale....
Tu le-ai sfințit dar n'ai fost tu zidarul.

Zadarnic stăpânești adânc și apă,
Cer și pămînt și 'n strălucite haine
Îmbraci vîsînd iluziile tale.
Tu însuși ești sămânța unei taine.
Acum clădești biserică iubirei
Și mîne-o sfărmi cu vrăjitoarea-ți minte,
În pătima unei dorinți deșearte
Alergi după norocul ce te minte.

Și te sfărîmi cu sete de credință
Luptându-te cu viscole viclene,
Nădejdei când și când îi bați în poartă
Din sbuciumul durerei pămîntene.
Jăratec ești căzut de sus din soare
Dar n'ai tăria bunului părinte,
Când te iubești mai mult pe tine însuși,
Se sting cu 'ncetul flacările sfinte.

În sbuciumul durerei pămîntene
Se sting cu 'ncetul flacările sfinte,
Căci însuși ești sămânța unei taine.
Alergi după norocul ce te minte.
Tu l-ai sfințit dar nu ești tu de vină
Al tău eră dar n'ai fost tu zidarul —
S'a clătinat vreo piatră 'n temelie
Ți se dărîmă vatra ori altarul.

Maria Cunțan,

In Paresemi...

În anul acela eram preot într'un mic orașel de munte. O piață mică, rotundă, cu pardo-seala știrbă, în husdoapele căreia multe care încărcate cu povară ș'au frânt roatele. Case vechi, case tăcute și melancolice, dădeau roată pieții și pe celea trei uliți cari răspundeau în centrul acesta orașenesc se puteau vedea destule case cari nu se deosebeau prin nimic de cele sătești. În tot orașelul numai trei clădiri își înălțau singurul cat mai cu fală în văzduh, care însuși eră destul de strămt, îl tiveau repede munții înalți din apropiere. Dintre acestea trei clădiri, una eră gimnaziul.

Judecând după înfățișarea locuințelor omenesți ai fi putut crede cu ușurință că cetățenii de aici sunt cei mai tăcuți, mai ascunși și mai melancolici oameni. Dacă ai fi judecat așa te-ai fi înșelat amar. Pot să-ți spun că n'am întâlnit în viața mea oameni mai plăcuți, mai vioi, mai iubitori de voie bună. Fie că aerul de munte le păstră o vecinică vioiciune, fie că contactul des cu tinerimea din gimnaziu le imprumută o vecinică tinereță, adevărul e că parohienii mei erau numai inimă. Numai în treacăt îți voi spune că odată, punându-se în grevă studenții din clasa a șaptea și a opta împotriva unui profesor cu manieri nu prea fine, întreg orașul a trecut de partea studenților, a manifestat cu ei pe uliți, în piață, în fața gimnaziului, a cântat cu ei, a beut cu ei. Sfârșitul a fost că inumanul profesor — care nu mai căpătă un păhar de bere în nici un birt — a fost silit să-și dea dimisia.

Îți poți închipui ce prietenii am legat eu în orașelul acesta! Ceeace mă nemulțumea eră o singură împrejurare: trăiam din dește! Aveam venite foarte ticăloase, și înțelegi ce vrea să zică a fi la oraș, cu preoteasă, cu fețițe măricele și cu un salariu ridicol.

Gândul acesta nu mi-a dat o clipă de hodină cât au ținut cășlegile din anul despre care vreau să-ți povestesc. Închipue-ți, Paștile cădeau în Maiu, dulcele ținuse peste șase-sprezece săptămâni și în toată vremea asta numai două cununii! De câteori veneam de pe undeva, întrebam, nădăduind, pe preoteasa:

„Nu s'a mai anunțat nici o cununie?”

Și, dupăce trecusem peste cele două, ea îmi răspundeă regulat, cu aceeaș voce obosită:

„Nici una!”

Și câtă nădejde-mi pusesem eu în cășlegile acestea, fiind așa de lungi! Socoteam cel puțin cincisprezece cununii; numai cu zece coroane una și ajungeam la o sumă de o sută cincizeci de coroane.

„Am să-mi cer transferarea” ziceam preotesei în clipele grele. Și fiindcă acestea erau destul de dese, îi anunțam, bieteii femeii, de multeori hotărîrea mea. Ea nu s'ar fi despărțit bucuroasă de oraș, ca orice femeie, dar se vede se săturase și ea să așteptăm mereu să ne „pice” o moarte ori o cununie și, câtră sfârșitul cășlegilor, îmi zise:

„Cere-ți-o, poate va fi mai bine”.

Dar cum eră sfârșitul dulcelui și cununii nu mai așteptam, nu mi-am cerut transferarea, cu atât mai vârtos că fețițele mele încă nu ajunseseră fete mari și — căne-cănește — tot puteam răsufli încă. Se poate însă că mă legasem și eu prea tare cu prietenii, mă obicuisem poate prea mult cu viața dela oraș.

Apoi veniau Paresemile... Oricum, sfântul post tot aduce mai mult în punga preoților decât dulcele. Mai o liturgie, mai un sărindar tot mai veniă dela câte-un bun meșteșugar ori mai ales dela soțiile lor. Aveau să urmeze apoi spovedirile obligatoare dela Paști. Pe la sate ce se capătă? Iacă un ban ori doi de om, dar la mine dela douăzeci de bani în jos nu se pomeneă. Apoi coroana, două coroane... Hai? Eră ceva!

Trebuie să știi că'n cele șapte săptămâni de post mergeam, nu numai în anul acela, în fiecare dimineață la biserică. În săptămânile dintâi veneau și nu prea creștinii, dar cu cât se apropiau Paștile, biserică eră tot mai plină.

În anul acela însă, cum Paresemile cădeau adânc în primăvară, biserică mea eră aproape goală. Mulți dintre parohieni purtau și economie de pământ și se începuseră arăturile de primăvară.

Afară eră un raiu. De câteori eșiai din casă răsuflai din adânc, ca și când ai fi scăpat de-o povară mare. Un cer senin și înalt, un văzduh limpede, un aer plin de răsufolat dulce și parfumat al primăverii, niște adieri de să te lași într'un cot pe pajiște să sorbi mai bine răsufulul pământului, mireasma verdeții și-a viorelelor. În jurul bisericii aveam un mic cimiter, părăsit de mult, plin cu pruni, în iarba rară, în umbra prunilor, aici răsăreau cele dintâi viorele. Duminecile veniau studenții cu zecile să le culeagă, ca pe niște comori scumpe.

În Lunia din săptămâna cea dintâi a Pa-resemilor, după ce s'a sfârșit slujba și am eșit cu diacul — un învățător trecut la pensie — din biserică, nu m'am putut stăpâni să nu-i zic:

„E o batjocură să nu avem în cea dintâi zi de post decât doi moșnegi și cinci babe.”

— De, e primăvara în putere, părinte, și oamenii se mișcă”.

Soarele ne bătea 'n față; căldura lui, lumina de-afară, covorul verde de sub pruniște mă bătură și pe mine, care luasem această slabă cercetare a bisericii în ziua cea dintâi de post, ca un semn rău pentru tot răstimpul Pa-resemilor. Zisei deci mai împăcat cu soarta:

„Adevărat. Vor veni ei când se va apropia vremea spovedirilor.”

Diacul zâmbi și zise:

„De altfel nu e adevărat c'am fi avut azi la biserică numai babe. Domnișoara Magda mi se pare că nu-i babă.

— Domnișoara Magda?

— Dumneata n'ai văzut-o?

— Nu, și cu siguranță te-ai înșelat și dumneata. Nu mai vezi bine.” Fiindcă în orașelul nostru eră un singur director de gimnaziu și Magda — Magdalena — eră fata lui, toată lumea dela noi știă de cine-i vorba când ziceai domnișoara Magda. Mie mi se părea însă cu neputință, că chiar ea, cea dintâi domnișoară din oraș, să fi ascultat slujba în tinda femeilor, între cele cinci babe.

Diacul zâmbi din nou.

„Am fost cu ochelarii, părinte, și n'am putut să mă înșel, zise el. De altfel am și o probă. Poftește în biserică și la icoana Fecioarei din tinda femeilor vei putea vedea un buchet

de viorele. Cred că babele noastre nu se pricep la așa ceva.”

Am intrat în biserică și am văzut buchetul. Un simțământ ciudat m'a oprit să-l ating. Parfumul micilor floricele, cari în umbră păreau întunecate, catifelate, plutea așa de dulce, așa de tainic în liniștea bisericii!

„Ei?” făcû vesel diacul când mă văzû.

„E adevărat”, i-am răspuns eu cu mare silă. Nu știu pentruce, aș fi voit ca, la ieșirea mea, să nu-l mai aflu pe diacul. Îmi eră silă de vorbă. Om în toată firea, începusem par'că să visez.

În dimineața următoare am văzut-o și eu pe domnișoara Magda. Veniseră, acum, mai multe femei, dar ea fu între cele dintâi. Nu eră ușor s'o deosebești în semiumbra din tinda femeilor; nu eră ușor mai ales pentru faptul că domnișoara Magda se oprise în fața icoanei Preacuratei, unde așezase ieri buchetul, și nemișcată a rămas, ca o statuie sveltă, cu privirile în pământ. A părăsit biserică aproape de sfârșitul slujbei.

Când să eșim, diacul se oprește înaintea icoanei din tinda femeilor.

„Acesta nu-i buchetul de ieri” zise el.

„Da, e un buchet nou,” zic eu apropiindu-mă.

Parfumul proaspăt se răspândeă îmbătător din florile tinere.

Și, de-aici în colo, vreme de cinci săptămâni, domnișoara Magda veni regulat în toate diminețile, și în fiecare dimineață, un buchet proaspăt de viorele aromă la icoana Preacuratei. Din săptămâna a treia tinda femeilor începû să se umple, dar puteam totuși se deslușesc statura fină și sveltă a fetei directorului. Îmi părea rău că n'o puteam întâlni, că nu așteptă până la sfârșitul slujbei. Grozavă dorință aveam s'o laud pentru delicata ei purtare creștinească. Mai mult, părea că trebuie chiar să-i mulțumesc pentru ceva. Nu pricep nici azi pornirea aceasta de recunoștință, dar adevărul e că de când știam că domnișoara Magda vine regulat la biserică și așază câte-un buchet de viorele la icoana Preacuratei, mergeam mai cu tragere de inimă la slujbă. Delicateța ei părea că-mi deșteptase în măsură mai mare credința în Dumnezeu. Poți să te miri, dar poate pentru

asta aş fi vrut să-i mulţumesc domnişoarei Magda.

Cum însă n'o puteam întâlni, o încarcam cu laude înaintea preotesei şi a fetiţelor mele. La început m'am declarat foarte laconic înaintea preotesei:

„Asta zic şi eu că-i creşterel!“

Ea a făcut ochii mari şi nu m-a priceput până ce nu i-am spus din fir în păr toată purtarea Magdei.

„Iată o pildă, care ar fi vrednică de urmat“ am adăugat la sfârşit.

„E într'adevăr frumos“ mi-a zis c'un fel de sfială preoteasa.

„O să vezi că are să se spovedească şi să se cuminece la urmă“, am mai adăugat, voind prin aceasta să fac aluzie la alte domnişoare din oraş, cari nu mai vreau să ştie de astfel de datorinţe.

„Ar fi într'adevăr o frumoasă pildă“ îmi răspunse mai cu inimă preoteasa.

Sâmbătă, în săptămâna a cincia, cum eşisem din cimiterul cu pruniştea, zăresc pe domnişoara Magda plimbându-se foarte neliniştită pe-o ulicioară care trăgea la stânga dela biserică. Nu ştiam ce aşteaptă, dar vesel că mi se dă în urmă prilej să-i pot spune mulţumirile mele şi s'o laud, am luat-o în direcţia aceea. Dar n'am făcut decât vreo câţiva paşi şi m'am oprit înspăimântat: domnişoara Magda venia spre mine însoţită de profesorul Negrea, de d-l Negrea, tânărul profesor care numai din toamna trecută eră la gimnaziul nostru, şi pentru care, cât au ţinut căşlegile, a fost o nesfârşită discuţie, cu ce fată din oraş se va căsători.

Tinerii erau foarte veseli, păreau foarte fericiţi: de pe partea lor aş fi putut trece pe lângă ei că nu m'ar fi văzut, ochii lor se sărutau într'un suris luminos, veşnic.

Totuşi eu m'am întors îndată, şi rar voi fi ajuns așa de repede acasă ca atunci. Şi în drum eram înspăimântat par'că, deşi nu văzusem nimic ce să-mi deştepte acest simţământ.

Din săptămâna a şasea a Paresemilor buchetul de viorele pus la icoana Preacuratei în Sâmbăta săptămânei a cincia începû să se ofilească, să se veştejească, să se usuce. Bietele floricele se sbârciseră, se adunaseră,

încât în urmă n'a mai rămas din ele decât un fel de scrum. Nime nu le mai schimbă: domnişoara Magda nu mai venia la biserică.

Prilej de gânduri, de combinaţii pentru mine, zici? Şi asta, dar mai mult prilej de durere. În sfârşit nici nu m'am putut stăpâni şi-i spun preotesei cum m'am înşelat în purtările Magdei.

„Nu mai vine la biserică! Închipe-ţi de Luni din săptămâna a şasea n'a mai venit.

— Nu mai are vreme“, îmi răspunse liniştită preoteasa.

„Cum?“

— După Paşti ştii bine că se mărită.

— Se mărită Magda?

— Da, cu profesorul Negrea. Se poate să nu fi auzit nimic?

— Nu, n'am auzit, şi nici nu cred, zic eu cu răutate. Poate că tinerii se plac, dar ştiu bine că directorul nu se învoeşte la căsătoria asta. El ţine la mai mult.

— A ţinut, îmi răspunse zâmbind preoteasa. A ţinut în căşlegi, dar se vede că în Paresemi toţi oamenii se schimbă“.

Într'adevăr în dulcele Crăciunului se discută cu multă aprindere combinaţia: Negrea-Magda. Dar nime n'a primit-o, nici chiar părinţii fetei. Asta o ştiam eu bine.

Preoteasa mea ştia însă multe şi începû să-mi povestească printre surisuri cu multe înţelesuri. Aflai cecece nu mă gândisem, deşi puteam să găcesc îndată ce am văzut-o pe domnişoara Magda cu Negrea. Profesorul trecea spre gimnaziu totdeauna câtră orele opt dimineaţa, şi drumul lui ducea pe la biserică. Eu începeam slujba la şapte şi aproape de opt d-şoara Magda eşia totdeauna din biserică, înainte de alte femei, cu puţin înainte de-a termină cu slujba. Preoteasa-mi istorisi că aproape de câteori trecea profesorul pe dinaintea bisericii eşia şi Magda, că la început ea-i aruncă o privire-două, că dela o vreme Negrea începû s'o salute, mai apoi se plimbau chiar amândoi.

Ştiam şi eu că directorul o ţinea pe domnişoara la mare distanţă de alţii, ştiam că cei doi tineri nici n'au avut cunoştinţă până în Paresemile acestea, şi poate de-aceea m'am înspăimântat când i-am văzut mai întâi împreună.

Ce nu știam eră scandalul ce-l făcuse directorul când află despre purtările fetei, și despre care îmi povesteă acum preoteasa. Ci că a plâns și fata și directorița, până ce în urmă directorul a zis: „Faceți cum vă place”. Și atunci ei că au sărit amândouă ș'au început să-l pupe. A văzut slujnica, iar ce vede o slujnică într'un oraș mic ca al nostru, peste-un ceas știe toată lumea. Și preoteasa se miră că eu nu știu nimic.

Eram însă în toiul spovedirilor și nu-i mirare că nu știam nimic. Dar eră mai bine să nu fi știut nici acum. Pierdusem par'că un razim moral, și simțiam un fel de descurajare când treceam pe lângă icoana Preacuratei din tinda femeilor.

Deprimarea asta finu până în Vinerea patimilor. Atunci, la noi în biserică se cântă Paraclisul Născătoarei, și lumea veniă aproape așa de multă ca în ziua de Paști. Icoana Preacuratei se ducea atunci în mijlocul bisericii, se așeză pe trapod, se aprindeau în jur lumânări. O slujbă frumoasă și înălțătoare.

În Vinerea aceea, intrând în biserică, am rămas uimit de pompa în care eră așezată icoana Preacuratei pe tetrapod. În steșnice de argint ardeau lumânările, cusături scumpe erau pe tetrapod, iar icoana eră încununată de-o largă cunună mirositoare, împletită din cele mai frumoase flori ce-am văzut în viață. Pe tetrapod asemenea erau buchete de flori.

Când m'am apropiat — eră îmbulzeală mare în biserică — văd că d-șoara Magda caută un loc potrivit pentru cel din urmă buchet.

„Am voit să fie frumos Paraclisul de azi, părinte”, zise ea cu privirile în pământ.

Abiă am putut să spun:

„E o adevărată frumusețe. Îți mulțumesc”.

Un gând, o întrebare mi se ridică însă numai decât, și mă apăsă cu greutate. Domnișoara Magda, ca și când mi-ar fi găcit gândul, își ridică privirile — erau — acum — niște ochi cum poate îngerii cei curați să aibă, și-mi zise c'o voce tremurată:

„N'am putut să mai viu. Am avut de lucru”.

Și, zicând acestea, desfăcū un pachetel și scoase de-acolo un patrafir de pură mătăasă, înflorit cu motive naționale.

„Te rog să-l primești și să-l îmbraci încă astăzi, dacă se poate. L-am pregătit în aceste două săptămâni din urmă.

— În cinstea Preacuratei?

— Da”, zise ea c'o voce adâncă, apoi, abiă șoptit, adause: „Ea mi l-a câștigat”. Și numai decât ochii i se umplură de lacrimi.

Într'o clipă mi-am recâștigat toată seninătatea și dorința de a-i mulțumi care-mi umpluse mai înainte inima față de fetița asta. Îmi părū că-i copilul meu ș'am întreat-o cu lacrimi în ochi:

„Când serbăm logodna, d-șoară Magda?

— A treia zi de Paști”, răspunse ea, destul de tare acum, așa că mulți au putut-o auzi.

Oricât mă gândesc, frate părinte, nu aflu în amintirile ce m'au legat de orașelul acela alta mai frumoasă decât aceasta din Paresemi.

I. Agărbiceanu.

Strofe neisprăvite.

1.

Coboară undele 'nserării
S'adoarmă sbuciumul pustiu,
Aș vrea să fiu la malul mării
Culcată pe năsip auriu.
Să văd în valuri cum se 'neacă
Târziul soare la apus,
Din strălucirea lui să treacă
Pe fața apii 'n jos și 'n sus.
Să-mi pară că și-a sorții-mi goană
Se depărtează cu vreun vas
Ce-ar trece ca printr'o icoană
Nemărginită de pervaz...

2.

La ce mai bați pustie
În inimă de lut —
Că ți-au suris și ție
O rază argintie?
Te 'nșeli ți s'au părut.

La ce mai bați pustie
Să nu pot adormi,
De-au fost — e prea târzie
N'o mai chemă să vie —
Noi nu mai știm iubi.

Maria Cunțan.

Omul altor vremuri.

— Epoca de piatră. —

E scurtă viața unui om. Ne-o arată aceste milioane de morminte proaspete și vechi, ce se înșiruie cu mormane de o schioapă în lungul și latul cimitirelor, de cari e plin pământul.

Stăm înaintea unui mormânt necunoscut. În fața lui ne putem închipui tot ce voim: o viața fericită trăită în splendoarea, ce o poate da pământul, sau o viață năcăjită în cea mai neagră mizerie. Tăcerea mormântului învâluie și viața și faptele, celui ce s'a sălășluit în el. Mormintele străinilor ne lasă de cele mai multeori recl, și chiar și ale cunoscuților abia dacă ne pun pe câteva minute în fața vecinicii.

La anul 1856 s'a găsit în Valea Neander câteva rămășițe din oasele unui necunoscut. Oasele lui aveau oarecare deosebire de scheletul omului de astăzi. Necunoscut și abia a fost desgropat, o lume întreagă se interesă de osemintele lui. Cine știe cu câte mii de ani mai înainte, a închis ochii pentru vecinică odihnă? A fost găsit în o peșteră din Valea Neander între Düsseldorf și Elberfeld. Peștera abia de 5 m. de lungă și ceva mai mult decât 3 m. de largă, va fi fost locuința lui și a altora, cari au trăit cu el. În o peșteră vecină, între aceleași pietrii, s'a găsit scheletul unor animale, cari azi au dispărut cu totul. Scheletul, din care s'a păstrat abia o parte a oaselor, nu putea dovedi, dacă stăpânul lui a fost un om, sau o maimuță mai dezvoltată. Între învățații vremii a început o discuție, care nu putea aduce nici un fel de lumină în chestiunea aceasta dificilă. Unii credeau, că s'a găsit în acest schelet o formă de trecere între maimuță și om — formă mult căutată pe vreme — alții mai sceptici, erau de părerea, că neandertalianul e scheletul unei maimuțe.

Ca toți morții, a fost apoi uitat, până în 1886, când s'au găsit 2 cranii în Belgia lângă Spy. Craniile erau prinse în o brechie tare, împreună cu alte oase de animale din epoca Diluviului. Se putea deci presupune, că aceste rămășițe de schelet erau din aceeași epocă.

Dar au ieșit la iveală și alte lucruri de mare importanță. Nu se mai putea trage la îndoială, că ele erau ale unui om din un timp foarte îndepărtat de noi. Se adeverea — ceea ce se presupuse când au descoperit craniul dela Neander, — că înainte vreme trăia în Europa noastră oameni, cari se deosebeau foarte mult de cei de astăzi: O strașină a orbitelor

Fig. 1. Neandertalianul dela Chappelle-aux-Saints.

de deasupra ochilor, o frunte turtită, ne aminteau întrucâtva maimuțele, sau cel puțin dovedeau o mai mică capacitate intelectuală. În acelaș loc s'au găsit urme de foc, cari arătau, că omul acesta, cât de primitiv, cunoștea focul. S'au aflat în jurul lor tot felul de oase de animale, cerbi, elefant mamut, rinoceri și altele. Câteva unelte de piatră ne spuneau, că omul dela Neander și Spy nu cunoștea metalele.

Scheletele dela Spy erau coperite cu dărâmături de stâncă. Se poate că bătrânul și tânărul, a căror oase au fost găsite, odihneau înaintea peșterii după o vânătoare obositoare și au fost surprinși de stâncile, ce s'au prăbușit deasupra lor. Între ce împrejurări s'a desfășurat drama, nu ne putem închipui. Va fi fost o înainte de amiază cu soare, sau o dupăamiază furtunoasă, sau poate s'au prăbușit stâncile noaptea, pe când ei dormiau.

Cine ar putea spune? Chiar dacă ar fi rămas mai multe victime cu ocaziunea surpăturii, ele au fost cărate în toate părțile de hienle și răpitoarele, cari le făceau vizite dese.

Lumea a început să se pasioneze de descoperirile acestea, cari desvăleau misterele unui trecut foarte îndepărtat. În Croația a început să sape profesorul geolog Gorjanovič-Kramberger la Krapina în granița Știriei și a putut arăta urme omenești în 9 pături; ceea ce însemnează, că dezvoltarea omului, în decursul timpurilor, a ținut aici secolii de-arândul. Interesant e, că în acest loc, oasele omenești sunt amestecate cu ale animalelor, de multeori arse la câte un capăt și aruncate către păreții peșterii, dimpreună cu ale animalelor. Oare ce s'a întâmplat aici? Avem urme neîndoioase ale canibalismului. Omul, care a locuit în diluviu la Krapina, a fost un neam de canibali. Vână tot ce i-a ieșit în cale, animale și oameni, pe cari întocmai ca la canibali noștri, îi frigea, iar oasele le arunca deoparte și de alta a peșterii. De liniște, de siguranță și tihnă în o astfel de viață nu putem vorbi.

Aceste urme, precum și altele găsite în pământul Franciei în Valea Vezère departamentul Dordogne, în Chappelle-aux-Saints și în Charente, aduc contribuții tot mai valoroase pentru cunoașterea omului din zorile vieții omenești: O lungă și aventuroasă dramă e întreagă desfășurarea vieții acesteia, scrisă în păturile glaciale ale pământului. Să cercăm să-i pătrundem puțin decorul dramei.

Nu ne putem da bine seamă prin ce împrejurări, calota ghețoasă dela capetele pământului își întinde hotarele mai înspre ecuator, și Europa noastră ajunge în mare parte sub o pătură de gheață. Scandinavia și Anglia, cari pe atunci erau legate nu numai de trunchiul continentului nostru, ci stau în legătură cu Islanda, Groenlanda și America nordică, erau întregi coperite cu ghețari. Alpii și Carpații aveau ghețari până la poalele lor. Germania în partea nordică era inundată de mare, iar ghețarii, desprinși de pe coastele Scandinaviei, înotau ca munți de gheață, până în apropierea soților lor din Alpi și Sudeți. Marea Mediterană pare a-și

fi luat forma ei de acum în aceeași epocă. Ghița, care a învăluit pământul în epoca glacială, pare că a fost generală și a venit să nimicească o parte a vegetației tropice, ce eră mai înainte și pe plaiurile noastre.

Ar fi de ajuns să scadă temperatura medie anuală cu 2-3°C și am avea din nou epoca glacială numită și Diluviu. Am vedea din nou glecieri stând de pază în vârful munților noștri.

O sumedenie de ipoteze cearcă să esplice epoca ghețarilor. După unii savanți ar fi de explicat prin fenomene cosmice. Un corp străin, sau poate chiar luna, ar fi ajuns între pământ și soare, oprind razele acestuia să răsbească la pământ. Alții cred, că Sfântul Soare ar fi căpătat mai multe pete în față, și păcatele lui, le-ar fi ispășit viețuitoarele de pe pământ. Iarăși alții sunt de părerea, că pământul ar fi avut vreo aventură galantă și a vagabundat prin univers, influențat de vreo planetă, îndepărtându-se de centrul dător de căldură și viață. Aceștia din urmă nu-și pot închipui, să se facă ceva, în care să nu fie amestecată și femeia. Sunt și păreri, după cari timpurile glaciale se vor întoarce peste un timp oarecare, fiindcă polii pământului fac o mișcare periodică, în decursul căreia întoarce tot altă și altă parte către soare. Dar sunt și ipoteze, după cari epoca glacială se explică prin fenomene curat terestre: Ploi mari și abundente, au putut răci temperatura cu cele 2-3 grade necesare pentru formarea ghețarilor și în munții noștri. Mari sguiduri de pământ și câte alte catastrofe, au putut mări împărăția gheții pe coaja globului nostru. Mai curând suntem aplicați să credem, că mai multe cauze vor fi pregătit venirea gheții pe pământ.

Ce a făcut globul nostru în acest frig? Și-a strâns mai bine haina în jurul lui. Scoarța pământului a început să se contragă, presiunând mai mult asupra păturilor dela ecuator. Mulți învățați cred, că o mare parte a munților noștri cu direcțiunea est-vest, cum sunt Pireneii, Alpii, Carpații, Caucazii, Himalaia, în această epocă de frig, s'au înălțat mai mult decât în toate epocile anterioare. Tot atunci s'au format și mările, cari au direcțiune ost-vestică, cum e Marea Mediterană.

De câteori se înalță în un loc pământul iar în alt loc scade, în linia de despărțire dintre celce se înalță și celce se smerește, se deschide scoarța pământului și lasă la suprafață lichidul cald al pietrilor topite din interiorul lui, și se formează ventilele de siguranță: vulcanii. De fapt, în acest timp Hefaist are număroase cămine pe suprafața pământului. Ghețarii coboară de pe munți până în apropierea mărilor zimțuite pe la margini cu vulcani. Întreagă natura va fi avut ceva din măreția fiordurilor din Norvegia. Din vârful munților vor fi coborât în cataracte superbe râurile adunate din topirea ghețarilor și vor fi albit apa de un azur întunecat a mării, în care se afundau. Vulcanii dela țărături slobozeau din pipele lor uriașe colburile de gazuri. Plantele sudice, cari se găseau în epoca precedentă, vor fi coborât tot mai la vale până când și-au înecat neamul în mările, a căror plutitori erau munții de gheață. Speciile brazilor vor fi pus stăpânire pe o mare parte a pământului. Dintre animale acelea, cari s'au putut împacă cu noul fel de traiu, au rămas și mai departe, cari nu s'au putut acomoda, se vor fi ascuns mai înspre sud, sau au pierit stângându-se de pe fața pământului.

În o astfel de dimineață friguroasă s'a trezit omenirea și în acest decor s'a scurs vieța celor găsiți la Neander, Krapina, Dordogne, Chapelle și atâtea alte locuri în timpul mai nou. — În jurul vulcanilor, în apropierea izvoarelor de apă caldă, în adăposturi ce le îmbiă natura, în peșteri și stânci scobite de râuri, și-a furișat și năcăjit vieța acei, cari azi au furat meșteșugul lui Vulcan întrebunțând în folosul lor fulgerele lui Joe, cari sillesc vaporii apei încălzite să-i împingă locomotivele, și cari conduc râurile în casele lor și le răpește prin turbine energia.

Câtă deosebire între armele făcute din piatră cioplite la întâmplare și între armele noastre de astăzi! Armele sunt atât de felurite, pe cât de felurite sunt gradele de cultură, la care a ajuns omul epocii de piatră. La început abia dacă ascuțiă puțin cantele pietrei ce o întrebunță ca armă. Mai târziu le-a dat o formă prin care luptătorul eră mai îndemânic. În tot locul, unde au trăit oameni

putem vedea urmele lor din cremenile, ce ni s'au păstrat. S'au găsit peșteri, în cari se

Fig. 2. Palaeolit.

Fig. 3. Palaeolit.

pare că omul epocii glaciare aveă un mic laborator, în care despică pietrile și le întocmeă după anumite principii.

În zilele lungi ploioase, în cari zădarnic ar fi încercat să vâneze, fiind și animalele pe la adăposturile lor, singurile îndeletniciri ale Neandertalianului vor fi fost pregătirea armelor. Pe cele mai reușite le-a luat cu sine, pe când cele mai neîndemânatică le-a lăsat în peștera, în care au fost despicate. Nici să nu credem că e chiar așa de ușor să despică o piatră și să-i dăm forma pe care o au aceste palaeolite. Ele dovedesc o lungă experiență și iscusință. Dacă sunt din timpuri mai nouă, din pături superioare, palaeolitele au forme tot mai perfecte și tot mai bine lucrate. De sigur numai aceste arme erau singura lor avere. Așa încât ele însoțeau pe stăpânul lor și în mormânt.

Fig. 4. Elefant mamut din peștera Combarelles (Valea Vezère, Franța).

În 1908 a început elvețianul Hauser să sape în platoul Le Moustier (departamentul Dor-

dogne). În marea ghețarilor din timpul glacial, acest loc plin cu vulcani și izvoare calde, eră un adevărat asil al rassei omenești. În o peșteră a găsit rămășițele pământești ale unui copil de 16 ani. În jurul mortului erau tot felul de unelte de piatră. Eră astfel așezat, încât nimeni nu putea trage la îndoială, că înmormântarea lui s'a îndeplinit cu oarecare ceremonie. Era culcat în partea dreaptă cu mâna sub cap, iar mâna stângă întinsă, cu picioarele sgârcite. Sub cap aveă o perină din arme de piatră. În apropiere au găsit oase de zimbbru arse, așa încât putem crede, că după înmormântarea lui, rudeniile au ținut și o pomană.

Câte de toate nu spun câteva oase!

Ici-colea putem vedeă urmele morții silnice, de care s'a sfârșit. Dinții și fălcile arată

Fig. 5. Urs speleu din peștera Combarelles.

că limba se mișcă greu și de aici putem ști cât de puțin variat eră graiul Neandertalianului. Fluerele picioarelor puțin încovoiate, ne lasă să credem, că statura nu eră cu totul dreaptă, ci puțin plecată. Coloarea roșie de pe unele oase ne îndeamnă să presupunem, că la înmormântări aveau unele obiceiuri, de cari nu ne putem da seamă.

Oricât de primitivă putea fi vieața în vecinătatea ghețarilor, dragoste eră și atunci pe lume. Femeile acelor vremuri cercau și ele să se facă mai frumoase. Vedem la unele moarte în jurul grumazului scoici găurite. Sigur sunt rămășițele colierului dăruit celei mai dragi din partea adoratorului. Scoicile nu mai țin minte, și nu ne mai pot spune, dacă s'a căzut în genunchi și s'au îngânat și pe atunci cuvinte amoroase și jurăminte pentru o vecinicie. Probabil însă că jurămintele,

chiar dacă nu se făceau, atunci se țineau, căci așa-i îndemnă vieața.

Fig. 6. Cal din peștera Combarelles.

Dorul de ducă îl aveă și omul altor vremuri. În unul și acelaș loc vedem succedându-se diferite tipuri de oameni. Pe lângă Neandertalieni găsim tipul omului Aurignacian și rassa Cro-magnon numite așa după locurile unde s'au găsit primii lor reprezentanți. Rasele acestea din urmă seamănă mult cu cea neandertaliană, dar capul e mai prelungit și orbitele ochilor nu au o strășină bine dezvoltată. Fiecare an aduce la lumină câte un om din alte vremuri; tot oameni a căror neam a pierit, s'a stâns până la cel din urmă. Acum nu de mult s'a găsit lângă Menton doi indivizi din rassa Grimaldi. Aceștia se apropie foarte mult de rassa neagră, — și probabil au venit din Africa — dar arată și unele semne caracteristice pentru Europeanii de astăzi. E interesant că — după cunoștințele de până acum, — migrațiunea ginților a fost tot dela ost înspre vest, ca și migrațiunea popoarelor din timpurile istorice. Văzând succedându-se în unul și acelaș

Fig. 7. Taranzi pictați în peștera Font-de-Gaume.

loc mai multe tipuri de oameni, trebuie să admitem o migrațiune a lor. Traiul greu în

patria veche le va fi dat toiagul în mână, să caute alte locuri, unde vieața e mai ușoară.

Acestea câteva date aruncate pe hârtie, cu aceeași grabă cu care au fost aduse în timpul

Fig. 8. Bour desemnat în peștera dela Marsulas.

din urmă la cunoștința lumii noastre, ne pot face un tablou despre lupta, ce a purtat-o omul pentru existență în dimineața vieții sale. Atâția secoli și mii de ani de-a rândul s'a mulțumit cu mijloacele, ce i le-a dat natura și nu s'a plâns de greutate. În piatră nu sunt însemnate plângerile, dar se înseamnă luptele, ce se dau pentru vieață.

Îmboldurile firești și sfinte ale artei se manifestează și în vieața sărăcăcioasă a peșterilor din diluviu. Câteva palaeofite poartă dovada unui gust artistic. Dar această artă e ca primul surâs al copilului, eră inconștientă. Găsim însă și dovezi de artă conștientă. În bucăți de piatră și oase găsim scobite diferitele figuri de animale și figuri

Fig. 9. Zimbru desemnat în peștera dela Niaux cu săgețile și ranele colorate cu roșu.

ornamentale. E interesant că în acestea deseme ne putem vedea figuri de oameni.

În o peșteră din Spania au fost descoperite primele deseme diluviene. Don Marcelino de Sautuola a văzut la o expoziție

din Paris mai multe resturi din timpurile preistorice. Ajungând acasă și-a propus, să cerceteze peșterile din jurul orașului său natal Santander. A avut norocul, să sape chiar în peștera Altamira. A găsit mai multe oase de animale preistorice, mai multe pa-

Fig. 10. Taranzi din peștera Laugerie-basse.

laeolite și statuete de os. Într'o zi a dus cu sine și fetița lui de 8 ani. Copila nu se interesă așa de mult de pietrele tatălui său și în plictiseală a aruncat o privire pe tavanul peșterii. Tavanul peșterii e și azi împodobit cu picturi din timpurile glaciare, când peștera eră locuită. Ochii Don-ului Sautuola nu credeau ce-i arăta fetița pe tavanul peșterii. A cercetat mai deaproape peștera și a găsit o mulțime de picturi: în parte ornamentale, în parte picturi de animale. Nu mai puțin decât 30 de bouri, mulți cai sălbatici și alte animale din timpul diluviului, erau pictate în figurile săpate în piatră și colorate cu culoare roșie și neagră. Sautuola a descris secretele peșterii dela Altamira și a spus și alte câteva cuvinte despre vieața omului locuitor în peșteri. Spune că acest om a cunoscut lumina artificială, căci picturile nu le-a putut desemna fără lumină în întunecul peșterii.

Înzadar a scris Sautuola. Lumea eră ne-

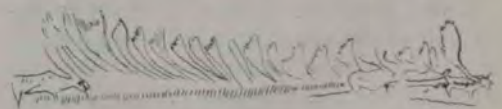

Fig. 11. Cărd de taranzi din peștera de lângă Teyac.

credincioasă. Nu vrea să admită că omul primitiv mai aveă timp și simț pentru pictură. Din partea contemporanilor Sautuola eră privit ca un șarlatan, deși ar fi fost foarte ușor să se adeverească, că aici nu poate fi

vorba de o înșelare a lumii. Desemnele erau ale animalelor dispărute de mult și erau desemnate cu atâta fidelitate, încât asemănate cu oasele, ce s'au găsit în pământ, se putea vedea, că acel care le-a desemnat, a trebuit să fie un contemporan al lor. Un alt om, care după scheletele animalelor ar fi putut reconstrui cu atâta fidelitate figurile lor, nu poate fi un om de rând, sau un om care ar putea înșelă lumea pictând tablouri din timpuri preistorice, ci ar trebui să fie un om de știință. Căutarea adevărului, care e țința omului de știință, cere cinste și sinceritate și cine le nesocotește aceste două, nu e un om pregătit să intre în templul științei.

Dar au trecut 15 ani până când s'a adevărit, că descoperirea lui Sautuola nu e o

Asia și Africa nu au păr și se credea că desenul e o mistificare recentă. Nu a trecut mult și din Siberia vine vestea, că s'a găsit în ghiță un mamut bine conservat. Mare a fost mirarea, când s'a văzut, că acest mamut

Fig. 13. Cal sălbatic nechezând (din peștera Mas d'Azil).

e coperit cu păr întocmai ca și cel desemnat în peștera dela Combarelles (fig. 4). În aceeași peșteră se găsește desenul unui urs speleu săpat în piatră și colorat (fig. 5) și a unui cal sălbatic (fig. 6).

Animale de casă nu se găsesc în această vreme. Omul trăia din vânatul animalelor, ce se găsesc astăzi desemnate în peșteri. Taranzi și bouri, capre sălbatice, rinoceri, cerbi și animale răpitoare, toate își au tablourile în peșterile diluviului. În deosebi de frumos și artistic prezentați sunt taranzii din peștera Font-de-Gaume (fig. 7), bourii din peștera Marsulas (fig. 8) și mamuții desemnați în mai multe peșteri.

Desemnele nici nu sunt așa de simple, ci dovedesc o mare îndemănare. La pictarea lor pictorul, a fost avizat să le reproducă din

Fig. 14. Locuințe omenești din epoca de piatră.

falsificare. În 1895 au găsit și în Franța în mai multe locuri peșteri, pe a căror păreți sunt picturi din timpul glacial. S'au găsit chiar și în peșteri până atunci necunoscute, așa încât nu mai putea fi vorbă de falsificări. Până acum s'au găsit picturi în 49 de peșteri, dintre cari 23 în Franța și vreo 26 în Spania. Afară de aceste două țări numai în Italia se mai găsesc picturi diluviene. Cele mai frumoase se găsesc în Altamira numită și „capela sixtină a picturilor glaciale”.

Arătând câteva dintre aceste picturi, cunoaștem totodată animalele din timpul neandertalienilor.

Elefantul mamut, desemnat pe păreții peșterii Combarelles din Valea Vezère (Franța), ne arată pe cel mai mare mamifer de pe pământ. Eră cu mult mai mare decât elefanții noștri de astăzi și coperit cu păr, corespunzător climei din epoca glacială. Elefanții din

memorie, sau în cazul cel mai bun după schițe făcute la lumina zilei. În unele desene vedem exprimate anumite idei. În unul dintre bourii dela Niaux (fig. 9) vedem și săgețile, cari au răpus animalul. Se pare,

Fig. 12. Bastonul comandantului din peștera Laugerie-basse.

că în acest tablou e eternizată isprava unuia dintre vânători. Se arată cum a fost vânat bourul. Alte deseme ne prezintă taranzi în şir (fig. 10) sau un cârd întreg prins în câteva trăsături (fig. 11). Vedem coarnele şi mai multe linioare: picioarele. Cine putea să reproducă așa de bine figurile animalelor şi ideile sale, trebuia să fi fost un pictor exercitat.

Să nu ne închipuim, că toți erau pictori şi aveau înclinațiuni pentru pictură. Probabil va fi fost şi atunci câte un măestru, care colindă peşterile de rândul şi desemnă rugat de locuitorii speluncei. De ce desemnau ei tablourile animalelor? Sigur, că nu cu scopul

ele erau întrebuințate la serviciile cultului, la jertfe. (Fig. 12.) Probabil tot la jertfe se întrebuințau sculpturile mici din fildeş între cari calul sălbatic nechezând din fig. 13 e un adevărat cap d'operă.

Resturile, cari sunt azi în mâinile noastre, nu pot să reconstruiescă deplin tabloul vieții de atunci. Va fi fost însă cu mult mai completă decât ne putem noi închipui. Vor fi fost și ei cu toată simplitatea vieții lor de vânători și pescari, suflete cu mult mai complicate, dar o icoană a acestui suflet nu ne-a putut păstră piatra. Nimic nu e mai greu decât să poți da o astfel de icoană. Literaturile lumii, cari cearcă să o facă, vor găsi întotdeauna părți nouă și lucruri nespuse și nu vom putea avea niciodată un tablou complet al vieții sufletești. Cum am vrea

Fig. 15. Unelte de piatră din timpul mai nou.

Fig. 16. Săgeți și harpune din os.

să aibă tablouri pentru orele de istorie naturală, ci desemele acestea au avut o însemnătate mai mare. Stau în strânsă legătură cu cultul lor religios. Picturile se găsesc în unele locuri la 100 m. depărtare de la gura peșterii, poate anume ca străinii necredincioși să nu prindă secretele cultului și să împrumute ceva mistic tablourilor.

Totemismul triburilor sălbatice ne va putea face o părere despre religiunea primilor oameni. Triburile sălbatice din Australia adoară și acum „clan-ul” patronul, sub a cărui protectorat stau. Acest patron nu are formă de om, ci de animal. Animalele desemnate în interiorul peșterilor probabil sunt astfel de clan-i ai cultului religios, care eră o specie a totemismului.

În unele peșteri s'au găsit anumite bastoane frumos înfrumșețate cu chipurile clanilor. Le-au numit mai înainte „bastonul comandantului”, astăzi suntem dispuși a crede, că

deci să pătrundem spiritul acelor, cari sunt despărțiți de noi prin atâtea mii de ani, din câteva palaeolite amuțite și ele. Sânguința cercetătorilor, va desvăli și alte secrete ale păturilor de pământ, dar va rămâne necunoscută scânteia, cari i-a condus și însuflețit pe acei, cari au frământat cu pașii lor nisipurile întinse.

Încetul cu încetul ghețarii munților dispar, și cu râurile împreună coboară și omul lângă mări și lacuri. În apropierea țărmurilor, dar totuș destul de departe să fie păziți de atacurile dușmane, încep oamenii să clădească locuințe pe stâlpi de lemn bătuți în pământul din fundul lacului. (Fig. 14.) Rămășițele găsite în mai multe locuri din Elveția, ne-au adus la lumină uneltele perfecționate ale epocii de piatră. Ciocanele și buzduganele (fig. 15), ce se găsesc atât de des și la noi, ne pot povesti romanticele întâmplări ale „istoriilor pe apă”. Harpunele și săgețile

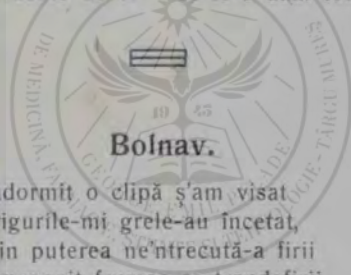
(fig. 16) găsite la fundamentul locuințelor ne pot spune de goanele, ce le purtă acest om în contra animalelor și a semenilor săi din alte locuri.

Locuințele pe lacuri s'au păstrat mult timp, chiar după ce omul a cunoscut metalele. Columna triumfală a originii noastre, în care sunt săpate vitejiile împăratului Traian, dă și câteva schițe de case dace. Pare că suptii regelui Burebista se apărau de atacurile triburilor dușmane în locuințe clădite pe locuri mocirloase, de cari vor fi fost destule în acele vremuri. Pe lângă uneltele de bronz și fer Dacii vor fi folosit și buzduganele de piatră. Dela ei și alții, cari au locuit pe plaiurile noastre înaintea lor, ne vor fi rămas unelte de piatră, cunoscute la poporul nostru sub numele de „ciocănele și mărele de măiestre.” Prin forma lor, ele se deosebeau așa de mult de celelalte pietrii, încât eră la mîntea omului să admită, că ele sunt făcute de ci-

neva. Cine să se ocupe cu lustruirea și găurirea pietrilor, decât măestrelle, cari nu au altceva de făcut? Cum să poată sbură mîntea la vremuri de mult apuse și să privească gaura din mijlocul măregei sau a ciocanului, ca un mare progres al omului, care știă pune în aplicare legile pârghiei? Până când mai înainte, piatra prinsă în mână nu putea fi izbită cu putere, prinsă în un mîneriu de lemn sau corn de cerb, ea împrumută mînei slabe a omului ceva din energia inepuizabilă a firei.

Dar e cu mult mai ușor să explici forma pietrilor prin măestrelle, cari nu au altceva de lucru decât să le găurească și să le netezească, lăsându-le în nopțile senine în preajma râurilor sau izvoarelor ca un semn al horei, ce au rotit-o la cîntecul fluerului. Și cine știe dacă unele din datele, pe cari noi le credem științifice, nu cuprind în explicarea ce le-o dăm tot atât de multă poezie.

Victor Stanciu.

Bolnav.

Am adormit o clipă ș'am visat.
Că frigurile-mi grele-au încetat,
Și prin puterea ne'ntrecută-a firii
S'au rumenit frumos ca trandafirii
Obrajii mei — iar trupul istovit
Simțeam că mi-e vioi și 'ntinerit,
Și ochii stinși de boală-mi sunt senini —
— Visai că mă 'ntorsesem din străini
La tine, mamă.

Dar apoi deodat'
Părea că ceru 'ntreg s'a despicat
Și m'a orbit cu valuri de lumină.
Tresar din somn. — Prin geamuri luna plină
Se uită lung la mine 'n așternut;
Simt raza ei în părul desfăcut
Și 'mprăștiat bogat pe căpătâiu,
O simt pe ochi, pe tîmple și rămâi
În nemișcare-așa și nu-mi dau samă —
Sub mîngăierea razei albe, reci
Țin ochii strînși, visând că tu ești, mamă,
Și mîna ta pe creștetu-mi o treci.

Ecaterina Pitiș.

ROMANUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL“

Arhanghelii

de

I. Agărbiceanu.

(Urmare.)

IX.

Clericul Vasile Murășanu scrisese șirul acela cu intenția anumită ca s'o facă pe Elenuța să sufere și s'o pună pe gânduri. La început, când luă condeii în mână, îl urmărea încă sentimentul care-l coplesise de îndată ce se depărtă de cei doi frați, să scrie sentința aceea ca s'o jignească pe Elenuța, pentru că și el se depărtă rănit adânc de cei doi. Adevărat că rănirea lui veniă numai din gândurile ce-și făcuse, că cei doi se țin de protectori ai lui, dar el o credea reală, el se depărtă de ei cu răceală, ca de doi străini ce-i voiesc răul. Când luă însă condeii, hotărârea de-a o jigni pe Elenuța se topi îndată și el mai simțea numai dorința s'o facă să sufere cât de cât. Nu avea nici un drept, nici un razim pe care sprijinindu-se să fi putut cere dela d-șoara Rodean vreun fel de apărare, de considerație pentru el. Totuși, nici el nu știa cum, poate răzimat pe visările-i îndelungate — el aștepta ca Elenuța mai ales, din întreaga familie Rodean, să-l părtinească. Și dacă judecata lui ar fi fost destul de clară ar fi putut înțelege că într'adevăr Elenuța e binevoitoare față de el. Ar fi trebuit să-și aducă aminte cum i-a aprins lumina la încunjuratul bisericii, și n'ar mai fi trebuit să stea la îndoială.

Dar sârmanul cleric nu mai vedea limpede. Chiar noaptea aceea, întâlnirea neașteptată cu domnișoara Rodean îl tulburase așa de adânc, încât gândurile lui nu mai erau decât o învălire cumplită. Întâlnindu-se cu cei doi frați pe drum simți iarăși că, adâncă tulburare ce-i stăpâniă sufletul, din noaptea prohodului, îl cufundă în discursul acela nesfârșit, care-i părea tot mai ridicol. Numai câteva clipe reuși să se smulgă din vârtejul amețitor ce-i văia în cap: când îi spuse domnișoarei Rodean că-i va trimite cartea. Atunci îi părî că între el și ea n'a fost și nu va fi nimic, că-i o străină. Dar în drum spre casă căzu din nou în nenorocirea sa. Și voia să se răsbune.

O nesfârșită părere de rău simți însă când luă volumul în mână. Cu alte intenții cum-părăse el cartea aceasta! Ce senzații de fericire avuse gândindu-se cum îi va prezenta-o! Ce dedicație frumoasă, sentimentală se gândi

să scrie pe foaia albă! Și iată, trebuia să-și îngroape acum toate planurile. Ce copil fusese că se încrezuse în visuri!

Repetă însă de nenumărateori în gând sentința pe care o avusese de mult gata, care-l veni aproape dela sine. I se părî ciudat că mai înainte când se gândi să-i scrie o dedicație sentimentală, nu știa pe care s'o aleagă dintr'atâtea, iar acum maxima: „Adevărata fericire e în noi înșine“, îi veni deodată limpede, hotărâtă. Simțea că altceva nu putea să-i scrie. Totuși nu se putu hotări s'o scrie încă. Muiet de multeori condeii în călimară până ce în sfârșit îi veni un gând luminos să-l hotărască: „N'am dreptul, își zise, nici s'o jignesc nici s'o fac să sufere. Cred însă că-i pot rămânea un binevoitor care o face băgătoare de seamă la o primejdie“. În convingerea aceasta se liniști, și scrisese șirul acela. Dar simți îndată o adâncă sfășiere, ca și când i-ar fi pătruns o sabie prin trup. Avu senzația că cu șirul ăsta se desparte pentru totdeauna de Elenuța, și-i părî bine când reținându-l se gândi că va avea să sufere cât de cât în urma acelei sentințe.

Închise cartea, i-o dădu slugii s'o ducă la „domnișoara Elena Rodean“. Deși învălmășala simțimentelor sale ținea încă, el fu totuși mai liniștit după ce trimise volumul. Întâia zi de Paști trecu în silă, îl enervă veselia surorilor și a părintelui Murășanu. Aproape ziua întreagă se gândi la seminar, la colegi, la profesori. Ar fi dorit mult să fie între zidurile reci ale bătrânei zidiri, și zicea că ce prostie e să se dorească cineva acasă. Acolo eră adevărata viață!

Astăzi, a doua zi de Paști, după predică, după discuția ce-o avu cu tatăl său se simțea mai vesel. Îndată ce prânzi se strecură pe ușe, și se duse să privească petrecerea băieșilor.

Când ajunse Vasile Murășanu în luncă, Lăiță încă nu se întorsese. Clericul zări la una din mesele acoperite cu pânză cerată pe diacul Gavril, și răzbind prin mulțime șezu lângă bătrân.

„Hristos a înviat“, zise el întinzând mâna diacului.

„Adevărat c'a înviat!“ răspunse bucuros bătrânul. Apoi îl întrebă repede: „Iai o bere ori un pahar de vin?“

— Un pahar de vin“, răspuse clericul, și își turnă într'un pământel din vinul roșu.

„E carbanet, zise vesel moș Gavril.

— Da-i tare! făcu Vasile după ce-l gustă.

— Ce vrei! Odată-s Paștile pe an, zise cu bucurie diacul. Dar dumnilor nu vin?“ întrebă apoi, punându-i paharul vărfuit:

„Cine?“

— Părintele și preoteasa și domnișoarele?“

— Cum nu, vin toți“, răspuse clericul.

Ciocniră din nou pământelele și beură.

„Prea des! zise Vasile zâmbind.

— Las' să fie des! Nu-mi place mie să beau înainte de biserică, asta nu!“ începă diacul clătănând din cap. „Dar de-acum pot să mă veselesc și eu! Ce zici, îți place petrecania?“ și diacul ridică ochii spre părechile de dansatori cari se învârteau ca vijeliile.

„Place!“ răspuse cu însuflețire clericul, care se însenină deodată în mijlocul mulțimei acesteia setoasă de vieață, în lumina dulce a primăverii.

„Să-ți și placă, zise diacul Gavril, petrecere de Paști ca la noi nu s'a mai pomenit. Odată n'an se răsbună și băieșii noștri“.

În clipa asta se auziră strigăte de „vivat“ și „ura“. Lăiță cu ceș șase sosi, și se înrepă numai decăt hora.

„Nu te-avânți și dumneata?“ îl întrebă diacul pe Vasile Murășanu.

„Mi se pare c'o să mă avânt“, răspuse clericul, care simți o furnicare prin tot trupul la acordurile horei.

„Aruncă-te că se și cade, zise cu bucurie diacul, alți domni nu-s aici pân' acum, după cum văd eu“, și el cercă să afle pe cineva.

— Nu-i nime, zise iar, nici notarul cel nou, nici scriitorul din cancelarie, nici domni învâțatori. De-o vreme încoace se pun care mai de care să vină mai în urmă. Toți se lau după notarul Rodean.“

Clericul nu mai auzi cuvintele din urmă ale diacului, între două fete s'a prins și el în lanțul horei. Căt ținu dansul diacul Gavril se ridică și privi însuflețit. Se simți mângăiat că clericul îi ascultase sfatul. „Și tatăl său e om de omenie, își zicea, dar băiatul lui e și mai minunat“. Bătrânul eră și infierbântat de „carbanetul“ ce-l beuse, și se pomeni că-și balansează domol capul în tactul horei.

Când se întoarse clericul lângă diac eră aprins ca para focului, ochii îi străluciau, îi pără că se scutură de pe el o haină grea de lut pe care o purtase de câteva zile. Nu se mai dori acum în seminar, nu așteptă să i se termine cât mai în grabă vacanța, nu se mai gândi nici la notarul Rodean, nici la

Elenuța, nici la „Arhanghelii“. Însuflețirea, bucuria, fericirea sutelor de tineri și tinere, a satului întreg, părea că-i atinse, ca un puternic curent electric, și sufletul său.

„Strașnică petrecanie!“ zise el șezând lângă diac.

„Intre tinerete și voie bună să tot trăești, zâmbi diacul. Acum o tablă“, zise el umplând paharele. „Tabla“ înseamnă să bei paharul dintr'odată.

Clericul nu se așteptă imbiat. Beu repede vinul amăriu.

„Taraful ăsta nu mai are păreche!“ zise iar Vasile, care nu se potolise încă de aprinderea întâului dans în anul ăsta.

„Unu-i Lăiță, domnișorul Vasile, și odată cântă pe an în Văleni la tot satul. D'apoi încă fetele! Ai pișcat-o un strop pe cea dela dreapta?“ întrebă diacul mai încet aplecându-se spre cleric și trimițându-i sub nas un cald răsufu de vin.

„Ce stai să spui, moș Gavril“, zise Vasile simțind că se roșește până după urechi.

„Ce să spun! E puțin ce zic, știi dumneata cântecul!“

Fetele sârcele
Gura dulce place-le,
De le-ai da cu lingura
Nu le-ai putea sătura.“

Diacul spusă versurile acestea în câte două tacturi fiecare, clătănând capul la dreapta, la stânga, le spusă cântându-le încet. Apoi văzând că Vasile tace, zise iar:

„Știi pe cine-ai avut la dreapta?“

— „Mi se pare că a fost fata Pruncului“, zise Vasile.

„Că bine-ai văzut-o! oftă moșul. Vezi, aceea-i fată cu zestre nu glumă. De n'aș grăi într'un ceas slab, mi se pare c'o să aibă zestre mai mare ca oricare din fetele notarului Rodean.“

— Decăt domnișoarele Rodean?“ întrebă uimit Vasile.

„Da, da, n'ai să te miri de nimic, răspuse diacul. Pruncul are două părți la „Arhanghelii“ de cinsprezece ani. Apoi banul care ajunge în mâna lui nu mai vede lumina soarelui, mai ales dacă-i galben. Pe când notarul nu prea strânge băierile pungei. Păcat că n'a purtat-o la școală“, sfârși bătrânul.

„Pe cine?“ întrebă Vasile.

„Pe Mărioara. Pruncul nu sârceacă dac'o da prin școli vreo trei-patru ani. Minunată preoteasă s'ar fi putut alege din ea. Eu, în locul lui, aș fi ținut acasă feciorul.“

— Pe Ilarie?“

— Da pe Ilarie“, răspuse diacul turnând în pământel. „Mi se pare că va ajunge advocat odată cu mine.“

— O să se cumintească, moș Gavrilă, e tânăr încă mănzul" zise zâmbind cu pușnică răutate, clericul Murășanu.

„Ziua bună se cunoaște de dimineată, domnișorule, începî diacul. Acum eu mi-am luat orice nădejde dela Ilarie. Și mi se pare că și tatăl său, Pruncul.”

Ei ciocniră păhărelele și băură din „carbanet”. La spatele lor se auzi în clipa aceea un răs plin și sonor.

„Că bine vă petreceți, un bătrân și-un copil” zise Mărioara cuprinzând cu brațele grumazii lui Vasile.

Diacul se ridică, înclină din capul alb ca neaua: la spatele lor eră toată familia preotului.

„Să poftiți la noi, să poftiți!” zise diacul vesel. „Vai de mine, cum să nu fie loc?” adause îndată, bîgînd de seamă că preoteasa se uită la o masă vecină.

Intr'adevăr la masa diacului eră loc destul, dar mai lipseau două scaune. Bătrînul luă repede două dela masa vecină, le așeză să nu se clătească. Băieșii ocupară numai mesele celea de scîndură albă; celea învălite cu pînza cerată știa că sunt rezervate pentru „domni”. În fiecare an, la petrecerea dela Paști, pe lângă inteligența din sat veniau mulți domni dela oraș să-și petreacă aici sub cerul liber, să se amestece în hora băieșilor.

Familia preotului șeză la masă, spre marea bucurie a diacului. Părintele Murășanu porunci numai decăt unui ficioarăș de serviciu care se ivi repede lângă ei să-i aducă o păreche, un chilogram de vin și o apă.

„Să-ți aducă „carbanet” părinte, cu un vin!
— Să-mi aducă!” zise părintele vesel. „Numai pentru dumneata nu-i prea tare vinul ăsta, diece?”

— Bătrîni au lipsă de putere, părinte, las' să-l beau, c'acuși nu-l voiu mai bea!” zise diacul oftînd cu durere.

„Oho! dumneata ne poți cîntă la groapă încă, diece. Nu te vîd eu roșu ca un măr domnesc?” zise părintele cu fața zămbitoare.

Vinul sosi, se umplură păhărelele, își închinară cu „Hristos a înviat”. Fetele abiă-și muiră buzele, preoteasa beu paharu de jumătate, cei trei bărbați sorbiră vinul până la un strop.

Mărioara svîcnî de pe scaun, îl luă repede la braț pe Vasile, smîncindu-l de pe scaun.

„O țarină, iubite, cu tine-aș vrea să joc, să-mi fie de noroc”, zise fata c'o voce sentimentală, apoi izbucni într'un răs răsunător, curat și dulce.

„Cu o condiție, zise Vasile vesel, să joci corect”. El știa că Mărioara dansează cu multă pasiune și eleganță.

În clipa următoare se amestecară între părechile de dansatori.

Larma veseliei se înalță din toate părțile ca un vuet sgomotos ce nu se mai slărșește. Tot mai des se auzia câte-un „ura”, câte-un „vivat” ridicîndu-se ca un signal de alarmă prin clocotul acesta de glasuri. Lăița cu vioara sub bărbie, drept ca un ostaș, cu ochii închiși de jumătate, cîntă cu patimă, cu ușurință, ca și când acum ar fi început numai să-și joace arcușul. Feciorașii de serviciu alergau neîntrerupt pe la mesele în cari tot mai mulți ciocăneau, strigînd să vie părechile. Aerul eră domol și blînd, prea cald par'că pentru o zi de primăvară. În restimpuri treascurile mai trăsneau și acum pe Părăul caprii. Erau băiețași cari voiau să folosească pulberea rămasă. Feciorii și bărbații veniră pe vremea asta cu toții în luncă.

Birtașul cu nevastă-sa nu mai vorbeau acum: rîcneau cu fețele desparate, cu ochii încruntați, alergau și erau aproape să-și piardă capetele. Nici într'un an nu angajară atâtea ajutoare, și totuș nu mai răzbeau. Cu două căruțe trimiseră încă de pe la un ceas, după bere proaspătă. Cea adusă în ajun eră pe isprăvite.

Ei tropoteau mereu alergînd, aruncau cuvinte de jumătate, și în restimpuri își îndreptau pe-o clipă trupurile făcînd: „Uf!” și își ștergeau repede sudorile.

Să nu fi ayut nenorocul să-l întrebi acum ceva pe bădicul Spiridon; scriitorul din cancelarie, un fânăr înalt și palid, c'o umbră de mustață, cuteză să-i zică:

— Trece apa, trece, nene Spiridoane!
— Uf! dă-mă dracului, zise cu furie birtașul, aștia-mi scot sufletul!”

În celea patru părți ale luncii fură trîvălite al treilea rînd de butoiașe. Oamenii alergau în cete într'acolo, se îmbulzeau s'ajungă mai în grabă la o sorbitură. Erau destui cari înstăpînîndu-se odată pe pahar, nu-l mai lasau din mână până nu-l deșertau de trei ori după o laltă. Băieți de pe la anul al patrusprezecelea în sus se izbeau prin iarbă, jucau, nu prea știa cum să-și mai poarte mînile. Gustară și ei binișor până acum; dela douăzeci de zloți în sus aveă fiecare bani de tocat pentru sărbători. Ici, colo, se puteă zări câte unul șezînd palid și abătut pe pajiște; băură pe semne prea mult și berea băută eși pe acelaș drum.

Foarte puține ouă roșii se puteau vede; mai ales băieți, copile sub zece ani se îndeletniceau cu ciocănitul lor; pentru ceilalți mai mărișori datina aceasta nu mai aveă nici un farmec, eră par'că prea neînsemnată pentru ei. Sub o salcie mai la o parte se rătăcise un băiețaș ca de vreo patru ani; în mână

c'o jordiță lovea mereu în salcia bătrână, cântând încet: „Ghistos-a-în-viat din morți”. În cealaltă mână avea un ou roșu, cânta neuzind, nevăzând nimic, părând că el e persoana principală în toată lunca asta.

La masa diacului părechea întâie eră pe sfârșite. Mai trecea pe lângă ei vreun frunț și trebuia să le zică un: „Hristos a înviat”.

Vasile și Mărioara nu se întorsese încă. Lăiță păru că nu mai are de gând să frângă țarina asta.

„Tineretele săracile! oftă diacul Gavril, oare cu cât le-aș mai putea cumpără, părinte?”

— C'o păreche de ciubote vechi”, răsă popa Murășanu neluându-și ochii dela cercul de dansatori.

„Imi place de domnișorul Vasile! Uite, așa jucăuș eram și eu în vremea mea.

— Acum începe, dice, e dornic de-un strop de desmormire, zise preoteasa.

— Ba să am iertare, a tras o horă pân' acum! zise diacul.

— Așa?” făcu părintele, care se bucură din suflet că-l vede pe Vasile mai înșeninat. Iși bănuî destul că i-a dat lecția aceea despre predică. Credea că din pricina asta fuse Vasile și azi indispus.

„Da, avuse la dreapta pe fata Pruncului. Știi ce mă gândesc eu, părinte?”

— La „Arhanghelii” de bună seama, zâmbi popa.

— Nu. De-acum poate la cei din cer; aici pe pământ eu mi-am mâncat ce-a fost al meu, zise diacul Gavril. Mă gândeam la fata Pruncului! adause el. Ce potriveală ar fi cu domnișorul. Păcat că n'a purtat-o tat'—so pe la școli. Ar fi eșit din ea o preoteasă să le fie Vălenilor fală.

— Hoho! răsă părintele, d'apoi eu, dice? Pe mine m'ați scoate din sat?

— Incap și doi popi în Văleni, părinte. Mai ales dacă cel tânăr e ginerele Pruncului”.

În clipa asta sosiră cei doi frați, aprinși la fețe ca doi bujori.

„Am dansat c'un tânăr îndrăgostit, de-acum o să mi se aprindă și mie călcăiele!” strigă Mărioara șezând pe scaun.

„Pentru sfântul, Mărioaro, cum poți vorbi așa?” zise cu mânie preoteasa.

Fata se cuibări pe scaun, sorbi un pahar întreg de borviz. Ea nu-i răspunse măsii ci numai înălță din umeri.

Vasile se făcu a n'auzi nimic, și chemă pe Anastasia la o țarină. Fata se ridică îndată, zâmbi spre mă-sa, și se depărtă cu clericul.

Mărioara n'apucă să i se liniștească palpitările pieptului tânăr, gingaș, și îndată se închină înaintea ei vătavul petrecerii, un bărbat ca la treizeci și șase de ani, cu fața

palidă, cu ochii negri foarte vioi. Mărioara se ridică repede, și se depărtă cu vătavul.

„De-acum e lumea ei”, zise zâmbind preoteasa; apoi, dup' un răstimp începă să rădă cu lacrimi.

„Nu se mai satură de joc fata asta” spuse ea ștergându-și ochii.

„Pentruca Dumnezeu să vă îmbucure în toți copiii dumneavoastră”, glăsu diacul punând mâna pe pahar.

„Amin”, răspunse preotul. Ciocniră și băură.

„Tabla, doamnă preoteasă, pe asta se bea tablă”, zise moș Gavril văzând că preoteasa abia gustă din vin.

„Până voi bea pentru fiecare copil, îl golesc, n'ai grije”, zâmbi preoteasa.

Părintele ceru a doua păreche. Fetele veniră, dar numai decât alți dansatori le învitau și astfel la masă rămaseră bând și povestind numai cei trei. Vasile aprins acum, părându-i că ritmul muzicii curge în însuș trupul lui, chemă o vâlșoreancă, o fină de-a popii, la joc, apoi o fată și alta; — numai în restimpuri depărtate se mai iviă pe o clipă la masa diacului, sorbind un pahar de vin cu apă.

Între dansatori se puteau vedea tot mai mulți domni. Notarul Popescu, scriitorul său Bratu, vreo trei studenți de gimnaziu, apoi domni străini, адвоcați, doctori, ofițeri chiar, cari veniră din oraș anume pentru petrecania asta. Aveau fiecare vreun cunoscut în Văleni la care intrară trăsurile.

La o masă lungă, care fusese liberă până acum, cu toată îmbulzeala de pe la alte mese, se așeză familia notarului Rodean, cu toți oaspeții. Advocatul Stoica nu terminase încă discuția cu universitarul Ungurean, și ei rămaseră în picioare măsurându-se cu privirile, în vreme ce Petru Stoica spunea cu însuflețire:

„Niciodată nu se va întâmplă ce spui dumneata! Mă 'nțelegi? Niciodată. Comunismul femeilor ar fi cea mai oribilă imoralitate, mă înțelegi, ar fi recăderea la starea de animal din care prin atâtea lupte a reușit să se smulgă omenimea. Ar fi denaturalizarea ființei noastre celei mai intime, pricepi dumneata? Dar e o absurditate ce susții dumneata!” sfârși el printr'un gest, care însemnă, că nu mai are gust de vorbă pe chestia asta.

„Colosal!” zise Ungurean arătându-și dinții mari, puternici.

Advocatul îi aruncă o privire furioasă, apoi șeză, începând îndată să converseze cu doctorul Prințu.

Lângă masa asta se ivi îndată însuș birtașul Spiridon, închinându-se adânc înaintea notarului Iosif Rodean. Făcea impresia, că nu mai are nici o grabă acum.

„Ce spui că ai?” întrebă notarul.
 Birtașul mai repeți odată numele vinurilor.
 „Adă rizling.
 — S'aduci iubite cu vadra” zise Pruncul.

Vinu-i vechiu și cupa-i plină
 Vîno lîngă min' vecină,

începî să fredoneze Ungurean, pe-o voce adîncă de bas.

Cei doi logodnici trecură cu Eugenia și Octavia între dansatori. Elenuța sta tăcută, privind cu admirație frămîntarea asta uriașă. Îi părî, că nu se bucură numai mulțimea asta mișcătoare, ci și pămîntul și văzduhul senin. Nu auzîa cuvintele celor din jurul ei și-i părea că o învăluie încet-încet un nor de lumină. Nu mai simțîa povara oaspeților. Aici sub cerul acesta limpede, înalt, între pădurile de brad, cari luminau metalic, cât de neînsemnate îi părură deodată micile ei mizerii. Ce depărtare prăpăstioasă eră între casa lor și lumea largă a lui Dumnezeu! Simțeamînte noi, de continuă admirație, îi creșteau în suflet.

Tresări când Ghiță o atinse ușor pe umăr.
 „Se 'ncepe hora a doua, zise el, pe cea dintâi am scăpat-o. Să ne grăbim.”

Elenuța se ridică repede și porni la brațul lui Ghiță. Îi părî că plutește într'aceleș nor de lumină ce-i învăluia ființa întreagă.

Două cane mari le așezară băeții de serviciu pe masa cea lungă. În urma lor răsări numai decît și birtașul Spiridon, c'o sticlufă, în care lumină un lichid, care nu avea nici o culoare. Se apropiie de notarul Rodean și-i șopti:

„Te rog să guști dintr'asta.
 — Ce vin e?” întrebă notarul încruntînd sprînceana și cercetînd sticlufă.

„Nu vâ spun. Întâi să vedem de vâ place?”

Notarul gustă încet, îl mestecă par'că, își plecă puțin pleoapele. Apoi îi înapoie sticla fără să-i spună o vorbă.

„Să gust eu, tătucă, o să-ți spun îndată cât plătește”, zise universitarul Ungurean.

El trase o dușcă zdravănă, plesni din limbă, își supse buzele.

„Mă 'mbată cu mirosul. E busuioacă!” zise el c'un fel de descurajare.

„Pentruce n'ai spus înainte?” întrebă notarul.

„Nu știam de vâ place ori ba. Nici eu n'am mai avut în pivniță pînă acum.”

Ungureanu fî numai decît de părerea, ca rizlingul să fie dus înapoi. Dar universitarul Pruncul și doctorul Prințu se opuseră din toate puterile.

„O să-l amestecăm noi!” se mestecă în vorbă avocatul Poplăcean și numai decît necheză de bucurie.

„Îl bem ăsta și pe urmă ne aduci busuioacă, zise Iosif Rodean birtașului. Dar de

altă dată când ai o marfă bună, arată-ne-o dela început.

— Înțeleg”, răspunse birtașul și în clipa aceea par'că l-a și înghițit pămîntul.

Cei doi universitari nu se mișcară dela masă pînă ce nu supseră câte trei pahare de rizling curat.

Apoi se amestecară și ei în vârtejul jocului. Hora se terminase și acum se continuă țarina. Dansul acesta avea o mulțime de variante. Lăiță trecea dintr'una într'alta, revenea la cea originală, cea bătrână, și-i făcea pe dansatori când să tropotească încet, domol, când să se legene abia, ținîndu-se de-o mână sau de peste mijloc, când iarăși îi făcea să se învârtă ca prinși de vijelii rotitoare.

Îndată ce intrară cei doi universitari în fierberea dansului începură să s'audă strigăturile. O bucată de vreme ei nu dansară, ci tot ferindu-se de roatele de poale ce le sburau pe dinainte, băteau în palme și strigau alternativ, unul un vers, celalalt altul.

Lele nu te legină,
 Că rochița nu-i a ta,
 Nici rochița nici polcuța
 Numai ochii și gurita!

Dansatorii și publicul de pe la mese primă chiușura cu urale: „Bravo! Trăiască!”

Pentru mîndra care-mi place
 Trei zile de bir aş face,
 Pentru care mi urit
 Una fac și pare-mi mult!

Mult mă muștră măicuța
 Lele pentru dumneața,
 Că bat seara ulița.

Ei însoțeau versurile lor de bătaie în palme, în ritmul strigăturii. Pe la mese unii se ridicară să-i vadă, alții se suiră pe scaune. Din toate părțile se auziau uralele. Lăiță zămbia și-și jucă arcușul mai cu foc. Cei doi se prinseseră acum pe după cap și strigau tot alte versuri.

Se părea că o patimă nouă se înstăpîni pe inimile dansatorilor. Se învârteau tot mai vijelios, părechi noi se apropiiau, scaunele, lavițele se goleau mereu, și în curînd uriașa roată unde dansau eră prea strîmtă. Și în roata asta uriașă nenumărate vârtejuri, nenumărate cercuri de poale.

Dupăce între manifestațiile de plăcere ale publicului cei doi tineri chiușeră un răstimp, își luă fiecare câte-o fată și începură și ei țarina. Strigătele lor se auziau acum mai rar.

Dragu-mi cu cine joc
 Că miroase-a busuioac!

Du-mă Doamne și mă lasă
 Unde nevasta-i frumoasă
 Și bărbatul nu-i acasă!

Sub călcăul cizmei mele
Zace dracu' ș'o muiere
Și mă 'nval' a face rele.

După cei doi universitari se îndemnară și dintre feciorii, dintre bărbați, și începură să se audă strigături din toate părțile. Dar o-nașii din Văleni își isprăviră în curând bagajul, și iar se auziau numai cei doi.

Din când în când se arată lângă masa notarului când Pruncul, când Ungurean, și se adăpau cu câte-un pahar mare de vin. Tot pocnind din degete. Pruncul se apropia cântând:

Și cu cupa plină
Orice dor s'alină.

Ungurean se apropia c'o față aprinsă, mare cât o lună. El începuse să se ingrașe de tânăr. Notarul le umplea paharele răzând șgomotos. Bătrânul Poplăcean îi întâmpină cu înșuflețire, făcând să se audă un: „He-he-he, he-he-he-he” mai prelung decât cel obișnuit.

De altfel la masă rămaseră numai bărbații; doamnele, conduse de notărășița, porniră să vadă mai de aproape dansul și toată mulțimea asta în culmea veseliei.

Din când în când venia și Ghiță și Elenuța. Dar pe față o invitau mereu la joc feciorii din sat, bărbații, logodnicii surorilor. Numai candidatul Voicu nu. El ședea lângă bătrânul Poplăcean și-i umplea mereu paharul cu aceeaș fericire pe față. El nu știa dansa țarina, iar când se cântase la început hora, înainte de-a o cere el, Elenuța trecu la brațul lui Ghiță.

Elenuța dansa fericită, părându-i că visează mereu. În horă încă îl zări pe Vasile Murășanu, se salutară în treacăt, apoi, schimbându-se mereu ceice treceau la mijloc, trecu și Elenuța și aici, în cerul ce undulă domol, mâinile lor se atinseră. O înfiorare ciudată trecu prin trupul fetei la această atingere, care nu se asemănă într-un nimic cu senzația ce o avu pân' acum de câteori dăduse mâna cu tânărul. Ei îi păru că înfiorarea aceasta e asămănătoare cu fericirea, cu sărbătoarea pe care o admiră în jurul ei, în văzduh chiar. Ca și când s'ar fi strecurat înfiorarea aceea în trupul ei nu din atingerea tânărului, ci din norul de lumină ce-i părea că o învăluie.

Îndată după horă Vasile o invită la o țarină. Elenuța primi cu bucurie și-i întinse brațul.

„Volumul ce mi-ai trimis a fost foarte frumos, zise repede Elenuța.

— Da? V'a plăcut?” întrebă Vasile părându-i că domnișoara asta e cu totul străină și de aceea la care a visat atâta, și de fata căreia i-a promis că-i va trimite ceva de cetit. El se șguduie căci înțelesese numai decât de unde o cunoaște. Eră domnișoara care-i aprinsese luminița la încunjuratul bisericii.

„Mi-a plăcut! zise fata. Atâtea lucruri noi, nebănuite am descoperit în ea”.

Clericul nu se mai zăpăci ca atunci când o zărise pe neașteptate la prohodul Domnului Hristos. Dar la cuvintele din urmă ale domnișoarei Rodean, îi veni deodată în minte maxima ce-o scrisese pe carte, și crezută, că fata face aluzie la șirul acela. Ii păru nespuse de rău că-l scrisese, și nu știa ce să răspundă.

„Mi-a plăcut bunătatea ce transpiră din toate nuvelele acestea”, zise iar fata.

Vasile Murășanu învie numai decât.

„Într'adevăr, zise el, e un volum foarte curat. Te simți mai înălțat par'că după ce l-ai cetit, și nesmintit te simți cu mult mai bun. Dumneata ai observat foarte bine.

— Da, începui zâmbind Elenuța, mie nu-mi scapă nimic neobservat dintr'o carte. Asta cred că trebuie s'o mulțumesc împrejurării că am cetit foarte puține cărți”.

Cum dansau, într-o clipă Elenuța își ridică privirile și-l întrebă:

„Știi ce-am mai descoperit în volumul ce mi-ai trimis? O dedicație.

— Șirul acela? întrebă cu groază Murășanu.

— Da! Șirul acela mărunț, răsse fata.

— Nu-i o dedicație. E o simplă sentință, cercă să se scuze clericul.

— N'a fost scris pentru mine? întrebă răzând încă Elenuța.

— Nu! răspunse Vasile cu ochii în pământ.

Elenuța deveni deodată serioasă. Îl privi cum stă genat înaintea ei, îl privi îndelung, și simți par'că o liniște, o pace adâncă în suflet. N'avea nimic rău într'ansul tânărul acesta. Ii zise ca și când ar vorbi c'un prieten vechiu, încercat:

„Nu-i frumos să tăgăduim ce-am făcut odată”.

Clericul nu răspunse, dar Elenuța simți cum brațele lui se înmoaie par'că, și dansul lor aproape conteni:

„Zic că nu-i frumos să ne tăgăduim faptele. Dumneata nu răspunzi nimic?” îl întrebă din nou domnișoara Rodean.

„A fost o clipă nenorocită, domnișoară”, șopti clericul. Eră foarte palid.

„Pentru ce să fie clipă nenorocită? Pentru că mi-ai scris adevărul acela?”

— Nu. Pentru că mă simțiam umilit și l-am scris c'o intenție reală! reuși el să zică.

Îndată continuară dansul mai cu inimă.

„Și pentru ce te-ai simțit umilit?” îl întrebă zâmbind acum Elenuța.

„Mi s'a părut că fratele d-tale își bate joc de mine. Vai, eu am unele clipe, domnișoară, când nu pot judeca limpede. Acum văd bine că însuși eu m'am făcut ridicol cu discursul acela.”

Elenuța pe-o clipă păru că nu pricepe nimic. Dar îndată își aduse aminte de Sâmbătă seara, de plimbare.

„Și pentrucă nu-ți plăceă de frate-meu ai finut să te răzbuni asupra mea?” îl întrebă ea c'o voce caldă, plină de cântec, par'că chiar de-o anumită mireasmă.

Clericul zâmbi.

„Sunt răutăcios uneori, zise el. Mi-a părut rău îndată ce-am trimis volumul, dar mă mângâiam cu credința că șirul acela dumneata îl vei putea lua ca o simplă însemnare.”

Elenuța se apropie mai tare de cleric. Li zise cu o tremurare de durere în voce:

„Ai putea să mă cunoști mai bine, domnule Murășanu. Știi dumneata că eu nu dau nimic pe avere? Nimic, nimic, nimic! Și cu mine seamănă foarte mult Ghiță. Noi, adevărata fericăre o căutam în noi înșine, cum zici dumneata.

— O, n'o spun eu asta, domnișoară, nu-i din capul meu, răspunse cu vocea scăzută clericul.

— Se poate, zise fata, dar îți spun că mie nu mi-ai cauzat nici o suferință cu șirul acela. Pentru mine a fost chiar o descoperire fericită. Cercam de multeori să înțeleg depărtarea la care te țineai mereu de noi, și nu puteam. Acum știu, dar te-asigur că ai fost în rătăcire. Cred că alte piedeci pot să-i țină departe unii de alții pe oameni, nu averea.

— Pentru credința asta eu vă sunt foarte mulțumitor, domnișoară, zise încet clericul.

— Mă afli creștină bună și ai asigurată mântuirea unui suflet? întrebă zâmbind Elenuța.

— Nu pentru asta! Deși doresc să rămân totdeauna bună creștină, răspunse Vasile, simțind cum i se suie sângele în față. Îi păru că spusese prea mult.

„Vai ce copil ești dumneata” zise zâmbind Elenuța văzându-l cum roșește. Dar tăcu și ea îndată și până la sfârșitul dansului, care de-aici încolo fusese plin de noi senzații pentru cei doi tineri, ei nu-și mai vorbiră.

Domnișoara Rodean dansă apoi cu cei doi logodnici, cu scriitorul Bratu, apoi cu mai mulți țărani. Vasile Murășanu îi mai ceru un joc, apoi încă unul, și dela o vreme cei de pe la mese băgară de seamă că dansează aproape numai amândoi.

„Hm! nici cu asta n'ar fi păreche rea,” zise diacul clipind din ochi.

„Dansează foarte bine domnișoara Rodean,” răspunse c'un fel de mângăere, de satisfacție, preoteasa.

Popa Murășanu făcu numai: „Ei, așa!”

Larma eră tot mai mare, notărășița Marina se întorsese cu doamnele la masa cea lungă, gustară din vin, abia șezură, când Lăiță, dup'un scurt repaos, începă țarina cea bătrână.

O mișcare neobișnuită se născu pe la mese, prin mulțime. Se ridicau de pe la mese, de pe laviți bărbați în vrăstă cu femeile de mână, se ridicau moșnegii bătrâni și se apropiu de spațiul de joc. Unii pocneau în degete, cei mai mulți făceau ponturi cu picioarele, figuri, mișcări ciudate, își băteau cu palmele turecii lăcuți ai cizmelor. Erau ceasurile patru, și cei mai mulți erau aprinși de beaură. Își mișcau în ritmul muzicii trupurile îmbătrânite, domol, în tacturi ciudate. Eră țarina cea mai veche și cea mai frumoasă.

Diacul Gavriil se ridică și el și zise cătră preoteasă:

„Nu mă vei face de răsul lumii, doamnă preoteasă?”

Femeia se ridică zâmbind și trecu cu bătrânul în ceata dansatorilor.

Afară de popa nu mai erau douăzeci de inși cari să nu joace.

Notarul Rodean își luă de mână soția și trecu în mulțime. Trupul lui uriaș se ridică deasupra tuturor. Advocatul Stoica dansă cu nevasta mai la o parte. Se observă îndată că nu știă țarina asta. Doamna Poplăcean se necăjă zadarnic să-și scoale bărbatul dela masă; îl trăgea de mână, îl indemnă.

Dar bătrânul ori că eră prea comod, ori, mai ales, că eră prea beat, radea să se prăpădească și zicea mereu:

„Eu nu mai pot. Eu nu mai pot. He-he-he, nu mai pot, he-he-he-he!”

Iosif Rodean jucă cu multă precisiune țarina cea bătrână, dansă cu patimă; ochii îi străluceau. Câțiva veniră aproape să-l vadă cum dansează. Deodată se auzi vocea lui puternică:

„Ei Ungurene, ei tinere!”

Universitarul îl auzi și începă numaidecât:

Mândra mea de mândră mare...

Și îndată dintr'altă parte se auzi răspunsul lui Pruncul:

Nici o iie bună n'are
Că ș'asar' am fost la ea

tună vocea notarului Rodean.

Cea mai rea eră pe ea

se auzi iarăș Ungurean.

Cea mai bună ș'o cârpiă

încheie Pruncul.

Și de-aici încolo strigăturile le chiauau toți trei, alternându-se. Veselia începă acum să vuiască. Se auziau corale, chiote!

Iu ho, iu ho, iu ha, ha!
Tot așa și iar așa!

Lăiță cântă acum cu ochii închiși. Veselia mare a petrecerii eră cea mai tare beutură pentru el.

Se repezi pe-o clipă și birtașul Spiridon. Asudat de atâta alergătură, de atâta zoală, el se învârtea ținându-și capul în sus, și suflând ca dintr'un foiu. În răstimpuri cei trei aruncau în slavă altă strigătură, oamenii chiuiau, băteau în turecii cismelor, se frământau, și sudoarea curgea de pe fețele cele mai multe.

Țarina cea bătrână țină aproape o jumătate de ceas. Când o sfârși Lăiță, mulți începură să strige „cum a fost“, dar el nu-i

mai ascultă. Și îndată după țarina asta urmă o pauză. O jumătate de bute de vin și cinci butoaie mari de bere trecură în pauza asta scurtă.

Pe toate mesele se întinseră merindețe albe, și femeile le umplură îndată cu fripturi reci de miel, de rațe, de purcel. Felii mari, albe de colac luminau între cărnuri. De mult așteptau bunătățile acestea învălitate în merindețele curate. Marea mulțime nu încăpă pe la mese. În grupuri de câte patru, de câte șase, mai mulți, se lăsară pe pajiștea verde, desfăcură bucatele și începură să se înfrupteze.

(Va urm.)

Cronici.

Artă.

Muzica românească.

— De vorbă cu d-l Gh. Dima. —

Într'o zi cu soare primăvăratice zăresc pe stradele Sibiiului figura simpatică a maestrului Gh. Dima. Mergea în tovărășia unor prietini, vorbind despre „Paulus“, orătorul lui Mendelssohn, pe care are de gând să-l cânte și în Sibiiu.

Am profitat de acest prilej, să-l rog să binevoiască a comunica cetitorilor „Luceafărului“ părerile d-sale despre muzica românească. A doua zi mi-a împlinit cu o deosebită amabilitate rugămintea.

„Mă întrebi, dacă am cetit părerile d-lui Enescu și Dinicu despre muzica românească?“ încep maestrul cu graiul lui cadențat și apăsător.

„Da, căci, după cât știu, mai ales opinia d-lui Enescu a produs un resens la noi și cred că sunteți unul dintre cei mai competenți să lămurii chestiunea.

— Părerea mea e că muzica noastră, așa după cum există în diferite părți, își are un caracter specific al ei. Un popor cum este neamul românesc, care după atâtea veacuri de vijelie își are în toate locurile c-moara de poezie populară, a trebuit să aibă dela început și o muzică proprie populară. Fără îndoială că această muzică în cursul vremii a fost influențată de muzica popoarelor cu cari am venit în atingere, după cum a fost influențată întreagă ființa noastră etnică. În muzica noastră, ca și în limbă, găsim multe elemente orientale, slave și ungurești, dar aceste influențe nu i-au putut schimba caracterul ei național. Am eu un butoaș cu vin vechiu în pivniță. Îl prămenesc din vreme în vreme cu fel și fel de vinuri noi, dar tot vin vechiu, cu gustul și aroma lui originară, am pe masă. Așa dispar și influențele străine în caracterul specific al muzicii noastre naționale, care are notele ei distinctive de ale celorlalte popoare. Aceste note distinctive le simțim și le purtăm în sânge, și noi

compozitorii le imprimăm, fără să vrem, chiar și în lucrările noastre străine. Existența unei muzici românești e deci în afară de orice discuție.

Nu credeți, cu toate acestea, că există o deosebire între melodiile populare dela noi și între cele din România?

— O deosebire fundamentală nu există. Deosebirile sunt poate numai niște nuanțări ale unor stări sufletești deosebite. La noi, de pildă, melodiile sunt mai duioase, mai jalnice, accentele viguroase lipsesc aproape cu totul. În melodiile noastre plânge sufletul unui popor obșdit și neîndreptățit. În cele din țară e mai mult orientalism tânguitor și resignat. De altfel depinde foarte mult dela modul cum cânti o melodie. Cunoști cântecul „De când mândra m'a lăsat“. Îți aduci aminte ce deosebire e între interpretarea ce-am dat-o versurilor

Și de-or bea dușmanii mei
Crepe inima în ei

și între celelalte versuri. Felul de interpretare al melodiei determină de multeori și haina ei armonică. Unele dintre melodiile noastre se aseamănă cu cele ungurești, numai fiindcă sunt interpretate în spiritul muzicii ungurești. Apropos. Adinioară aminteam de influința muzicii ungurești asupra muzicii noastre, care se resimte mai ales la periferii, unde contactul cu Ungurii e mai vechiu și mai statornic. Muzica ungurească, la rândul ei, are și ea foarte multe influențe slave. Imi aduc aminte că regretatul Augustini îmi dăduse, pe vremuri, un caiet cu melodii populare slovăcești, cari mi s'au părut curat ungurești. Augustini m'a asigurat, însă, că melodiile sunt slovăcești, culese din gura poporului, și că Ungurii le-au împrumutat dela Slovaci! Influențele reciproce dela popor la popor se resimt deci și în felul de interpretare al melodiilor“.

Maiestrul mi-a adus multe exemple, cu ajutorul cărora se pot dovedi aceste influențe. Conversația noastră devenise un adevărat curs despre muzica

poporală. Nevoind să abuzez de amabilitatea maestrului, l-am rugat să binevoiască a-mi spune ce crede despre influința muzicii populare asupra dezvoltării muzicii artistice superioare. După puțină răsădindire, netezindu-și barba arginție, maestrul mi-a răspuns cu accente de siguranță și deplină orientare în materie:

„Noi Românii avem o comoară de motive populare, cari sunt cultivabile. După cum Rușii au reușit să creieze cu ajutorul motivelor din melodiile lor populare o muzică superioară, cu cari au cucerit lumea, introducând în muzica universală nota nouă a sufletului lor, așa vom reuși și noi. Se așteaptă numai genul creator, care, sintetizând melodiile noastre în compoziții artistice, va introduce și muzica românească în arta universală. D-l Enescu stăruie mai mult asupra lucrărilor cu extensiune mare instrumentate pentru orchestră, și exclude muzica împreună cu muzică vocală sau direct vocală. Eu cred că extensiunea lucrării nu hotărăște valoarea ei artistică. O dramă din punct de vedere artistic poate fi inferioară unei poezii lirice. Tot așa și în muzică. Un cântec poate întrece o simfonie. Părerile mele e că trebuie cultivată deopotrivă muzica simfonică, oratorică și cântecul, pe care în țară l-au schimonosit numindu-l li e d. Toate trei genurile sunt egal de importante. Fiecare compozitor își va alege genul care i se potrivește mai bine cu firea și însușirile lui artistice. E adevărat că noi avem puține poezii potrivite pentru cântece, dar nădăjduim că poezii ne vor veni în ajutor.

Aș vrea să mai stăruie asupra unui lucru. Eu cred că acei compozitori cari vreau să creieze o muzică superioară românească trebuie să trăiască în contact cu poporul, trebuie să-l cunoască și fiecare fibră din sufletul lor să fie imbibată de spiritul genului poporului, căci numai așa vor putea reuși să fie expresia artistică a neamului lor.”

Am strâns mâna maestrului și i-am mulțumit în numele celorților acestei reviste pentru prețioasele destășuri, cari pot servi multora spre îndrumare.

T. Codru.

Economie.

Băncile populare. Planul de operațiune al conferențiarului cooperativ.

Băncile populare în forma lor de astăzi sunt fără îndoială instituțiile cele mai sănătoase, chemate să ridice țăranimea din situațiunea economică și morală inferioară, în care se află.

Bărbații de stat din toate țările au dat o deosebită atenție însoțirilor sătești și astăzi cele mai multe state din Europa, grație avântului tot mai puternic al cooperației, s'au smuls din brațele sărăciei, care le cuprindea tot mai mult în urma înmulțirii forțelor de muncă în raport indirect cu posibilitatea de a le putea plăsa. Anglia, Suedia, Norvegia, Germania, Franța, Italia, România, sprijinesc cu toate mijloacele posibile

mișcarea cooperativă, prin luarea ei sub scutul statului și prin ocrotirea ei prin legi protectoare.

La noi, din nenorocire, mișcarea aceasta a fost prea puțin părtinită și inițiativa privată cu desăvârșire lipsită de energie.

A trebuit să se ivească și aci indemnul marelui mecenat Vasile Stroescu, care prin darul lui de 50 de mii de coroane și prin pășirea sa energică în favorul însoțirilor sătești a căutat să pornească un început serios de tovărășii la sate, singura operă, cum zice dânsul, care poate scăpa neamul nostru de dezastrul economic ce-l amenință.

Dar pentru ca această idee măreață să poată fi realizată cu deplin succes, nu este de ajuns numai sfatul unui singur om, ci este necesară conlucrarea tuturor acelorora, cari se interesează de soarta acestui neam oropsit. Mai cu seamă cărturarimea noastră este obligată să dea tot concursul ei curentului cooperativ, pentru că ei îi incumbă datorința educațiunii morale și economice a poporului.

O țăranime fără conducători destoinici este pierdută, dar nu e mai puțin adevărat, că și conducătorii, fără o țăranime întreținută cu mijloace moderne de educație morală și economică, își pierd rostul în viața poporului.

Iată de ce punem la inimă fiecărui cărturar de-al nostru mișcarea cooperativă, ca singurul mijloc de a elibera poporul de la sate din lanțurile sclăviei economice în care se sbate.

*

În ședința ultimă a „Asociațiunii” d-l G. Stoica, conferențiarul economic al acestei instituțiuni, a prezentat planul său de activitate pentru primele șase luni, cuprinzându-l în următoarele puncte:

Pentru familiarizarea poporului cu ideea cooperației și pentru lămurirea părții administrative a băncilor populare, d-l Stoica și-a propus să scrie două cărți, una pe înțelesul tuturor, tratând într-o formă ușoară și atractivă foloasele însoțirilor sătești, și alta formând obiectul instrucțiilor necesare comptabilității practice.

Amândouă lucrările vor apărea în curând în biblioteca poporală a „Asociațiunii”.

Conferențiarul va ține apoi în lunile Mai și Iunie o serie de cursuri la institutele noastre pedagogice și teologice, căutând să pregătească viitoarea generație de intelectuali pentru o propagandă cât mai intensivă a mișcării cooperative.

Lunile de vară, Iulie și August, vor fi folosite pentru câteva întruniri de proești și învățători în centrele mai de seamă ale părților locuite de Români, unde conferențiarul va căuta să arate importanța acestei mișcări pentru bunăstarea țăranului și să trezească în sufletul acestor fruntași interesul pentru dezvoltarea noastră economică.

Pentru studiarea cât mai temeinică a acestui nou curent de activitate economică, d-l Stoica a propus și Comitetul Central a admis instituirea unei comisii permanente compusă din domnii Profesor Negruțiu, I. Lăpădatu, I. Enescu, V. Osvadă, V. Tordășianu, membrii ai secțiunii economice; d-l Dr. Borcea,

în calitate de jurist, apoi d-l Tăslăuanu și d-l Simu din partea „Asociațiunii”; și d-l Iancu, fost inspector al însoțirilor bucovinene, cu vot consultativ.

Comisia aceasta va discuta de câte ori va cere trebuința necesitățile, ce se vor ivi în mersul acțiunii noastre cooperative.

În aceeași ședință d-l Stoica a prezentat Comitetului Central statutele-tip pentru înființarea de bănci populare, împreună cu instrucțiunile și formalitățile legale, cari se vor tipări în câte 3000 de exemplare și se vor distribui spre studiere celor interesați, în primul rând despărțămintelor instituțiunii noastre. Înființarea de bănci populare și de tovarășii de tot felul, ca de pildă: însoțiri de exploatare, de valorizare și de producțiune, va formă preocuparea de căpetenie a conferențiarului. În mod sistematic dânsul va cultiva părțile Făgărașului, ale Bihorului și Sătmăruului și după trebuință acolo, unde se va simți necesitatea întemeierii unor astfel de însoțiri.

Mișcarea cooperativă este creată de nevoile multiple ale poporului, formează deci baza existenței lui. De aceea toate statele îi atribuie o deosebită însemnătate și de aceea la noi ea este chemată să creeze o epocă nouă în viața noastră economică.

Insemnări.

Coarde simțitoare. Articolul publicat de d-l Octavian Goga în numărul de Crăciun al „Românului” („Un anahronism: cultura națională maghiară”) a avut dăru de-a stârni în publicistica maghiară o discuție vie, care nici azi nu s'a terminat... dovadă că acest bine închiegat articol a atins coarde simțitoare, a căror vibrare nu se poate potoli așa ușor.

„Dacă acest articol n'ar fi apărut în Ungaria, ci spre pildă în un ziar german sau francez, mai de mult ar fi atras atențiunea publică pe care o merită” — scrie d-l Robert Braun în revista „Huszadik Század”, în care publică întreg articolul în traducere maghiară. Firește, articolul numai de-o parte a scriitorilor maghiari a fost întâmpinat cu aprobare. Dar chiar și cei ce nu-l aprobă, cum este și d-l Braun, recunosc că este bine scris, „cu temperament și avânt”, un articol peste care nu se poate trece în tăcere.

Însuși Ignotus (Hugo Veigelsberg), la adresa căruia d-l Goga în articolul din „Românul” scrisese câteva rânduri de-o ironie mușcătoare, răspunzând în „Nyugat”, vorbește cu respect despre acest „intellect cald și colorat”, căutând în același timp să-l combată.

În „Az Ujság” scriitorul Quintus (Dr. Kennedy Géza) îi exprimă d-lui Robert Braun mulțumirile publicului maghiar pentru că a tradus articolul d-lui Goga și l-a făcut accesibil și Maghiarilor. Quintus îi dă multă dreptate d-lui Goga.

Revista „Az Élet” (a episcopului catolic Dr. Prohászka) aprobă articolul fără nici o rezervă, recunoscând însemnătatea lui și limpezimea cu care este scris.

Poetul Szabolcska Mihály vorbind în adunarea jubilară a societății literare „Arany János” (ținută la Timișoara) despre acest articol, „constată cu durere că d-l Goga are dreptate atât în ce privește stricarea limbii, cât și în ce privește direcțiunea imorală și anațională a literaturii maghiare”.

În afară de „Pesti Napló” (Szinyi Gyula) și „Budapesti Hirlap” din Budapesta, acest articol a fost discutat de un șir interminabil de ziare maghiare din provincie.

Ca să fim complecți — și nu pentru că ar avea oarecare importanță — înregistrăm și scrisoarea deschisă adresată de d-l Emil Isaac, prin „Világ”, lui Ignotus, în care caută să insulte — fără succes — literatura românească modernă.

Ca încheiere mai amintim că „Românul”, în care a apărut articolul d-lui Goga, nici n'a înregistrat măcar discuția ce s'a pornit pe urma unui articol publicat în coloanele sale.

Revoltatul dela „Românul”. Ziarul „Românul”, care în halul actual din o mie și una motive ar trebui să fie cuvințos, publică într'un număr recent o seamă de rânduri insolente la adresa d-lui Parteniu Cosma, despre care afirmă că ar fi „colportând” (!) pe-aici o scrisoare, în care se vorbește de bani pentru aeroplanul lui Vlaicu, și constată apoi cu strașnică emfază că banii sunt la banca „Victoria” și nu și-au găsit altă destinație. Luăm act cu mulțumire de fericită descoperire, dar nu înțelegem de ce atâta vitejie și laudă pentru niște bani cari și-au păstrat menirea și au rămas intacti. Când ni se va da alarma că și miile adunate pentru inundajii din Bănat au ajuns la destinație, atunci iar nu vom pierde ocazia de-a ne bucura. Cât despre scrisoarea ce „colportă” (auzi limbaj!) d-l Cosma, te putem spune d-lor cu supărarea din „Românul”, că d-l Vasile Stroescu este autorul ei și că d-sa văzând că nu se mai amintește nimic de „aeroplanul Ardealului” a aruncat vorba glumeață: să nu sboare mia mea înaintea aeroplanului... Această glumă spusă prietenește a burzului pe semne demnitate te miri căruia domn cu epiderma delicată care își dă drumul în gazeta partidului...

Frideric Hebbel. Bogata literatură nemțească ar putea să serbeze în fiecare zi câte un sfânt literar. Și și serbează nemții, dacă nu în fiecare zi, dar tot cam la o lună câte o amintire literară, cu cunoscutul lor entuziasm și practicizm în aceeași vreme. Numai acum vreo câteva săptămâni s'a terminat sărbătorirea lui Gerhart Hauptmann, distinsul scriitor despre care s'a scris cu acest prilej și în revista noastră, a urmat apoi Wieland, romancier, poet și tată alor patrusprezece copii. Fiindcă Gerhart Hauptmann trăiește, afară de obișnuitele banchete, i s'au tipărit operele complete într'o ediție populară frumoasă care se vînde cu 20 mărci. Asupra lui Wieland s'au scris

o mulțime de articole în toate revistele și zierele de seamă, cercetându-i-se din nou vieța, opera, scoțându-se lucruri noi la iveală. Acum e Frideric Hebbel la rând. În 18 Martie n. s'au împlinit o sută de ani dela nașterea lui. În întregă viața literară germană s'a serbătorit această zi. Presă, societăți literare, istoricii și mai ales teatrul au fost la culmea chemării, cum s'ar zice în termeni de reporter.

Frideric Hebbel este unul dintre puținii autori germani care este cunoscut și la noi — dacă peste tot se poate vorbi despre o cunoștință a literaturii germane în rândurile noastre. Drama lui, „Inelul lui Gyges”, a fost tradusă de d-l G. Bogdan-Duică și publicată în „Convorbiri Literare”, pe vremea când d-l G. B. Duică făcea și literatură pură — anul nu ni-l aducem aminte, în volum nu știm să fi apărut. Traducerea e făcută frumos, în metrul original. Ar putea fi retipărită acum și ar putea fi și jucată pe scena Teatrului Național din București, unde nu trebuie să domineze numai spiritul ușor al nou-tății. „Inelul lui Gyges” este cea mai frumoasă dramă a lui Hebbel. Tradusă a fost și „Iudita și Holofern” și publicată în „Biblioteca pentru toți”. Traducerea aceasta e făcută în proză, de mână-lui, și nu are alt merit decât că aduce la cunoștința multilor cetitori ai acestei biblioteci, că a existat un Hebbel, care a scris o dramă cu titlul „Iudita și Holofern”.

E cam puțin atât, mai ales când te gândești că Hebbel a scris unsprezece drame, între cari „Nibelungii”, cea mai specific germană, dar totuși este ceva.

Frideric Hebbel e un scriitor interesant. Fiu de muncitor, ridicat la suprafață, pe lângă ambiția lui și de ajutorul dragăstos al unei femei mai bătrâne ca el, autodidact vesnic chinat de probleme mari, a scris totdeauna cam greoiu, cam împiedecat, totdeauna însă spunând sau nizuindu-se să spună ceva nou. Poeziile lui nu sunt prea cete astăzi, deși, credem, fără motiv. În poezii se lămurește mai bine personalitatea lui de neamț cu fruntea lată, cu buzele cărnoase, cu ochii vineți și cu părul blond ca culoarea spicului de grâu. Fie că vorbește de dragostea lui. Fie că face filozofie, cum eră la modă — frumoasă și trecută modă! — atunci. Filozofia lui își găsește exprimarea într'un dualism ce, după părerea lui, există în toate manifestările vieții, dualismul individualității și al mulțimii. Într'un rând a crezut că acest dualism este în defavorul tragic al individualității. Atunci va fi scris în memoriile lui frumoasa cugetare: — „Fecioria și mândria nobilă sunt lucruri cari se pierd: niciodată s'au pentru totdeauna”. Mai târziu, după nenumărate succese, și-a mai îmblânzit însă gândurile. Atunci a scris poezii ca cea pe care o cităm ca pe una ce e caracteristică pentru marele poet:

Welt und Ich.

Im grossen ungeheuren Ozeane
Willst du, der Tropfen, dich in dich verschliessen?
So wirst du nie zur Perl' zusammenschliessen,
Wie dich auch Fluten schütteln und Orkane!

Nein! Öffne deine innersten Organe
Und mische dich im Leiden und Geniessen
Mit allen Strömen, die vorüberfliessen;
Dann dienst du dir und dienst dem höchsten Plane.

Und fürchte nicht, so in die Welt versunken,
Dich selbst und dein Ureignes zu verlieren:
Der Weg zu dir führt eben durch das Ganze!

Erst wenn du kühn von jedem Wein getrunken,
Wirst du die Kraft im tiefsten Innern spüren,
Die jedem Sturm zu stehn vermag im Tanze!

✽

Portretul lui Gh. Dima. E lucrat de un simpatic pictor italian, contele Guiscardo de Sbrojavacca, care și-a făcut studiile la academia de pictură din Veneția și Viena, unde și trăiește. A făcut și portretul lui Avram Iancu, care se păstrează în casa lui Iancu. În portretul lui Gh. Dima a căutat să fixeze expresia sbuciumărilor de compozitor. Cutele din față, privirea concentrată și seriozitatea liniilor reușesc să ne dea impresia unui cap de creator. Acest portret, făcut de altfel fără știrea maestrului Dima, deci și fără ședințele necesare astorfel de lucrări, e o operă care poate împodobi casa fiecărui Român.

✽

Prusește... Într'un număr trecut al revistei noastre arătam într'o notiță cum cancelariul Bethmann-Holweg a primit vot de blam în Reichstag, pentru brutala politică ce face față de Polonia din Posnania. Bethmann-Holweg nu s'a simțit însă cătuși de puțin sînchisit de acest vot de blam. N'a avut curajul să răspundă nimic în Reichstag la interpelările ce i s'au adresat, în schimb își urmează calea lui strâmbă de până acum acasă la el în parlamentul prusiac. Acest parlament alcătuit în stil junkeresc — 60,000 de voturi aleg 60 de deputați aristo- și plutocrați; 600,000 aleg 6, zi șase, deputați socialiști — este locul unde-și poate face mendrele după plac reprezentantul lăudașilor baroni prusiaci și, neapărat, și al Kaiserului care și-a serbat tocmai acum 25 de ani de domnie, fără o prea mare participare a populației. În acest parlament s'a cerut și s'a dat în zilele din urmă un nou credit de 250 milioane de mărci pentru așa zisa colonizare internă. Această colonizare nu este altceva decât o armă împotriva bieților Poloni, o colonizare de familii nemțești pe teritoriul deținut de Poloni. Până acum, de 27 de ani, s'au cheltuit 725 milioane cu această colonizare și au fost colonizate 21,000 de familii. Cu toate aceste Polonilor, dela 1896 până la 1912, prin acțiunea energetică a băncilor lor puternice și conduse exclusiv în spirit polonez, le-a succedat să-și mărească teritoriul național cu 994 km. □ — un triumf frumos al lor, o rușine a Prusiacilor și o pildă pentru noi.

A fost extrem de interesantă discuția care a precedat votarea acestui enorm credit nou. La invinierea unui deputat polon, că neamul lui este asuprit cu ajutorul banilor pe cari îi plătește și el în lada țării — Polonia fac 10% din populația Prusiei — ministrul de finanțe a răspuns că în fața acesta și criminalii

pot să învinuiască guvernul, fiindcă și ei plătesc dare. Ipsissima verba. Și nu s'a găsit decât un — socialist să vestească după cuviință această adevărată obraznicie.

Tot cu prilejul acestei discuții s'a desvelit, că 30 milioane de mărci din suma votată se vor folosi pentru așa zisul Besitzbefestigung, ceea ce nu este altceva decât cuprinderea în forme legale ale unei mari imoralități: scoaterea marilor proprietari prusiaci din datorii private prin bani publici. 25 milioane din cele două sute cincizeci vor fi folosite pentru adevărata colonizare internă atât de necesară în Prusia latifundiilor.

Cum am spus, creditul s'a votat întimpinând numai o slabă rezistență la puținii socialiști și un protest energetic la Poloni. El a devenit lege și nimeni nu poate să-l mai întoarcă. În fața acestui fapt rușinos singura mângâiere a omului cult este că se găsec totuși Germani cari îl condamnă cu hotărâre. Sunt multe ziare cari nu găsec cuvinte destule pentru înfierarea lui. Iar Reichstag-ul, după cum am văzut, și-a formulat părerea destul de categoric. — Tot mult ca la noi.

„Revista Teatrală“. Noul secretar al „Societății pentru fond de teatru român“, d-nul Horia Petrescu, a pornit o nouă revistă, cu scop de a populariza teatrul la noi. Revista apare ca organ oficial al societății în șase numere pe an și se trimite gratuit tuturor membrilor societății. În numărul prim d-l H. P. Petrescu își desfășură programul de muncă, din care reținem următorul pasaj: „Și, iată, modificarea, care am făcut-o ideii teatrului la noi: sub mișcarea teatrală să 'nțelegem cu cea mai mare liberalitate toate manifestațiunile culturale, cari se dau la reprezentății publice: declamări, cântări, concerte, conferințe din domenii apropiate mișcării teatrale, la sate și la orașe“. Numărul cuprinde începutul unui interesant studiu al d-lui Aurel P. Bănuțiu despre „Teatrul românesc în Ungaria“ (1869 până 1913), câteva amintiri despre Caragiale de H. P. Petrescu și alte articole și îndrumări.

Viitorul va dovedi, dacă entuziastul secretar al societății pentru fond de teatru va reuși să-și intruzeze bunele intenții ce le are.

Populația României la 1 Ianuarie 1913. Rezultatele recensământului general făcut pe ziua de 19 Decembrie v. 1912 (1 Ianuarie n. 1913) în Regatul României constată un spor de 1,291.371 de suflete, sau 21%, față de populația României cu prilejul ultimului recensământ general, în 1899.

România, cu o întindere de 131.353 km², a avut la 1 Ianuarie 7,248.061 locuitori, sau 55 de locuitori pe 1 km².

Sporul acesta de 21% se datorește în rândul irtăiu sporului natural, excedentului nașterilor asupra morților, și numai în rândul al doilea im'grării. Sporul e mult mai mare în comunele rurale (22.5%: 5,918.928 locuitori în 1913 față de 4,831.418 în 1899), decât în comunele urbane (18.1%: 1,329.133 față de 1,125.278 în 1899).

Județul cel mai populat este județul Ilfov (cu capitala București), urmează apoi județele Dolj (Craiova) și Prahova (Ploiești).

România are 6 orașe cu o populație mai mare de 50.000 locuitori; 8 cu o populație între 20 și 30.000 și 15 cu o populație între 10 și 20.000.

Orașele mai mari sunt: capitala București cu 338.109 (276.178 în 1899); Iași cu 75.882 (77.759 în 1899); Galați cu 71.719 (62.545); Brăila 64.730 (56.330); Ploiești 56.594 (45.107); Craiova 51.973 (45.579).

Afară de Iași, care dela ultimul recensământ a scăzut cu 1877 de locuitori, toate celelalte orașe arată un spor însemnat.

Spicuiri... Cetim la „Poșta Redacționii“ a unei foi săptămânale: „Colaboratorii și corespondenții noștri sunt rugați să ne scrie legibil, căci e adevărată tortură a cetii și a îndreptă un manuscrit aproape imposibil atât ca concept, cât și ca ortografie și pe de-asupra — ilegibil...“

Noi credem că este mai mult decât o tortură... Este chiar o minune a cetii un manuscrit care nu se poate cetii și pe de-asupra este și „imposibil atât ca concept cât și ca ortografie“.

Dint' un prim:

„În sfârșit Comitetul Național s'a grăbit să dea clarificarea pe care de mult o așteptam“.

În sfârșit — s'a grăbit... Vorba vine: melcul fuge... 'nct.

Un strateg electoral scrie într'un apel: „Avem cuvânt a crede că aceeaș însuflețire va grupa în jurul steagului desfășurat toate... cetele conștiente ale alegătorilor noștri.“

Apelul este o discretă și subtilă mărturisire a lipsei noastre de organizație. Dacă am fi organizați, am avea rânduri incheiate, așa avem numai... cete!

Cea mai nouă publicație românească anunță că „apare bilunar sub conducerea etc...“

Ca să nu rămână nici o îndoială, adaugă între paranteze: „în Ianuarie, Martie, Mai, Iulie, Septembrie și Noembrie.“

Bilunar însemnează de două ori pe lună, nu odată în două luni.

.....

Poșta redacției.

— Manuscrisele nu se înapoiază. —

F. M. „Durerile înăbușite“ — sunt fidel descrise. Ca începătoare, nu putem decât să vă felicităm și să vă îndemnăm la lucru. Trebuie să vă străduiți a vă însuși o limbă mai curgătoare și mai bogată, să vă dați silința sa descrieți mai concis și mai plastic stările sufletesti. O întâmplare oarecare pornită cu vervă și cu măiestrie se preface ușor în bucată literară. Forma, folul de a povesti e prima condiție a artei.

T. B. Da, este o greșală de tipar. Din numărul de față puteți vedea ce probleme publicăm. Mulțumiri pentru interesul ce ni-l purtați.

V. Casmir. »La izvor« e cea mai slabă poezie românească a celor din urmă două veacuri. Ca document publicăm două strofe, cu ortografia originală:

Sub cerul iubiri în raze de aur
Plîngea o copila
Sburînd o ceată de fluturi în jur
Privindo cu milă

Vocea ei dulce cristaliza iubirea
Vibrînd sonor
Intocmai ca o zină
Cîntînd din mandolină
Lîngă un izvor.

E. A. Gh. Am cetit anuțul d-tale publicat în foiletonul *Gazetei* Nr. 21, sub titlul »Dorința«. Vrei ca viitoarea d-tale să fie: »O drăgălașe, sprintenă făptură, blajină ca o floare, cu mers ușor de ciocărlie, harnică la lucru și cu spor, înșfârșit, a vieții înger scump de pază.

Vrei și exclami:

Să-mi spuneți de veți întâlni vr'odată
În calea voastră o asemenea fată.
Să fie la oricâtă depărtare,
O mie leghe (!) dincolo de mare:
Apuc toiașul meu de pribegie
Și nu adast pîn' nu mi-o știu soție.

Deși ești cam pretențios, noi totuși ți-am găsit fericita. Nici nu e la o mie leghe. E aici în Sibiu. A terminat toamai acum școala de menaj. Prin urmare: harnică la lucru și cu spor. Întrunește toate calitățile dorite de d-ta. Atîta că fata noastră nu are »mers ușor de ciocărlie«, ci unul săltăreț, de vrăbie. Dar ce vrei și d-ta? Nu e dat tuturor să-și împlinească toate dorințele. Mai ales poezilor. — Vino, deci, nu adastă!

I. Al. G. »Dacia felix«, publicată, ni-ar fericii cu câteva luni de închisoare ungurească. Vine primăvara și ne place și nouă libertatea...

Bibliografie.

* * * *La Roumanie et la question balcanique. Opinions nationales-libérales.* București, 1913.

Vintilă I. Brătianu, *Criza de stat, 1900-1907 până în 1913.* »Biblioteca politică«. Edit. Flacăra. București, 1913. Prețul: 60 bani.

Dr. Petru Pipoș, *Jean Jaques Rousseau.* Ideile sale pedagogice și critica acestora. Arad, 1913. Prețul: 1 cor.

Sava N. Șoimescu, *Legende, balade și poezii.* Edit. Librăriei Ciurcu. Brașov, 1913.

I. I. Ciurcu, *Versuri alese.* Edit. Librăriei Ciurcu. Brașov, 1913.

Ion Pop Reteganul, *Povești ardelenesti.* Partea I, II, III, IV, V. Edit. Librăriei Ciurcu. Brașov, 1913. Prețul: 2 cor. 50 bani.

A. Cehov, *Drăguța*, cu un studiu asupra nuvelei de L. Tolstoi, trad. din rusește de Dr. I. Duscian. Biblioteca »Lumen« Nr. 86. Prețul: 15 bani.

Șahul.

Problema nrul 1.
de S. Fateiev.

Mat după două mișcări.

NB. Trăsătura inițială o are întotdeauna jucătorul cu piesele albe. La rezolvirea problemelor să se noteze, că trăsătura inițială nu poate fi șah (+).

Partidă siciliană.

— Jucată la New-York, 1912. —

Alb: Whitaker; Negru: Ianowski.

1. e₂ - e₄
2. Cg₁ - f₃
3. d₂ - d₄
4. Cf₃ × d₄
5. c₃ - c₄
6. Fc₁ - e₂
7. Cb₁ - c₃
8. Ff₁ - e₂
9. 0-0
10. f₂ - f₃
11. Dd₁ - d₂
12. Ta₁ - d₁
13. h₂ - h₃, pentru a trage apoi f₃ - f₄, împiedicând Fd₇ - g₄.

Tf₈ - e₈

14. Cd₄ × c₆. Albul pierde timpul umblând să câștige un pion. Fugarul, pe care se sprijinește apărarea, este izolat. Acum reiese desavantajul trăsăturii 13. h₂ - h₃, fiindcă Alb nu mai poate trage f₃ - f₄.

b₇ × c₆. Foarte bine!

15. Fe₃ × a₇

c₆ - c₇. Fugarul alb trebuie să se retragă.

16. Fa₇ - b₈

17. Fb₈ - a₃

18. Fe₂ - d₃

19. Cc₃ - b₃. Trăsăturile Dd₃ - f₂, Dh₄ × f₂ etc. sunt imposibile, fiindcă Negru atacă cu Turnul și mutând Fd₁ - c₁, ar câștiga Fugarul alb. Alb nu ar putea mută b₃ - b₄, pentru că ar urmă Fg₇ × c₆.

Tc₈ - b₈

Dh₃ - h₄

Cf₈ - h₅

Tb₈ × b₃

20. c₄ × b₃

21. Ff₁ - f₂

22. Fa₃ - c₃. Prea târziu.

Fh₀ × g₇

23. Rg₁ × g₂

24. Dd₃ × f₄

Biblioteca scriitorilor dela noi

apare sub auspiciile

„Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“

sub îngrijirea d-lui Oct. C. Tăslăuanu.

A apărut al
doilea volum:

Schițe și povestiri

de

Ion Agârbiceanu.

Volumul cuprinde 17 schițe și povestiri ale talentatului scriitor din Ardeal, care zugrăvește în colorii sugestive viața dela țară. Povestirile cuprinse în acest volum sunt selecționate din întreaga operă a lui Agârbiceanu, așa că ele dau o icoană a talentului viguros cu care e înzestrat scriitorul nostru.

Prețul unui volum: 2 Cor. (2 lei 50 bani).

Primul volum:

Amintiri

schife și novele

de

Alexandru Ciura

în care se zugrăvesc crâmpiele din viața de student, sbuciumări din lupta sufletelor desrădăcinate, cari s'au rupt de lângă vatra țărănească și s'au făcut cărturari, apoi scene din traiul patriarchal al băieșilor și moșilor din Munții-Apuseni și amintiri din plăpânda lui copilărie. E cel mai bun volum a talentatului scriitor Al. Ciura. Volumul e precedat de o recenziune critică scrisă de d-l Oct. C. Tăslăuanu și de portretul lui Ciura.

Prețul unui volum: Cor. 1.60.

Se găsesc de vânzare la toate librăriile.

➡ Din casa nici unui cărturar român dela noi să nu lipsească această Bibliotecă. ➡

Când veniți la Sibiu, cercetați
primul depozit românesc

de

piane, pianine și armoniuri

asortat cu instrumente din cele
mai bune fabrici, în nuc mat sau
poleit, negru, mahagon, palisandru
veritabil, construcție modernă, cu
preț mai ieftin ca ori unde.

≡ Transportul și pachetarea gratuite. ≡

Școalele, reuniunile de cântări și alte
instituții culturale primesc favor special.

Armoniuri de școală bune și solid
lucrate

10 ani garanță. ≡ Plătire în rate.

TIMOTEI POPOVICI

profesor de muzică.

Sibiu (Nagyszeben), Str. Cisnădiei Nr. 7.

Ca administrația „Luceafărul“

se găsește de vânzare următoarele

TABLOURI

Lionardo da Vinci Cina cea de tzină
 Frumoasă Florentină
 Monna Lisa
Raffael Nunta Mariei cu Iosif
 Madona Sixtină
 Frumoasă grădinăreasă
A. Dürer Isus pe cruce
Jan Van Eyck Altar.

Prețul fiecărui exemplar 20 bani
plus porto 10 bani.

Cei ce comandă toate tablourile
le primesc franco cu 1.60 bani.

Administrația

„LUCEAFĂRUL“
SIBIU (Nagyszeben).

Capital social Coroane 1,200.000.

Giro-Conto la „ALBINA“

Postsparkassa ung. 29.349.

„Banca generală de asigurare“

societate pe acții în Sibiu — Nagyszeben

este prima bancă de asigurare românească, înființată de institutele financiare (băncile) române
din Transilvania și Ungaria.

Prezidentul direcțiunii: **Parteniu Cosma**,

directorul executiv al „Albinei“ și prezidentul „Solidarității“.

„Banca generală de asigurare“ face tot felul de asigurări, special asigurări
contra focului și asigurări asupra vieții în
cele mai favorabile combinațiuni.

Asigurările se pot face prin oricare bancă românească, precum și la agenții și bărbați
de încredere ai societății — Prospecte, tarife și informațiuni se dau gratis și imediat.

Persoanele cunoscute ca acvizitori buni și cu legături

:- pot fi primite orișând în serviciul societății. :-

„Banca generală de asigurare“ dă informațiuni gratuite în orice afaceri de asigurare fără
deosebire că aceste afaceri sunt facute la ea sau la altă societate de asigurare.

Cei interesați să se adreseze **Centrala Bancii generale de asigurare Sibiu — Nagyszeben.**
cu încredere la: **Edificiul „Albinei“**

ori la **agențiile ei principale din Brașov (fil. „Albina“) și Arad Józseffőherczeg-ut 1/a.**

Telefon Nr. 188.

Telefon Nr. 188.